

V Štrasburgu 6. 12. 2023
COM(2023) 931 final

**SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

PODEĽA ČLÁNKU 25 ZFEÚ

O dosiahnutom pokroku na ceste k skutočnému občianstvu EÚ v rokoch 2020 – 2023

Obsah

1. ÚVOD	3
2. BALÍK OPATRENÍ V OBLASTI OBČIANSTVA	4
3. OBČIANSTVO ÚNIE (ČLÁNOK 20 ODS. 1 ZFEÚ)	7
3.1. Úvod	7
3.2. Vývoj politiky	8
3.2.1. Posilnenie práv vyplývajúcich z občianstva EÚ	8
3.2.2. Systémy udeľovania občianstva investorom	9
3.3. Vývoj judikatúry	10
4. NEDISKRIMINÁCIA NA ZÁKLADE ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI (ČLÁNOK 18 ZFEÚ)	11
4.1. Úvod	11
4.2. Vývoj judikatúry	11
5. BOJ PROTI DISKRIMINÁCII ZALOŽENEJ NA POHLAVÍ, RASOVOM ALEBO ETNICKOM PÔVODE, NÁBOŽENSKOM VYZNANÍ ALEBO VIERE, ZDRAVOTNOM POSTIHNUTÍ, VEKU ALEBO SEXUÁLNEJ ORIENTÁCII (ČLÁNOK 19 ZFEÚ)	12
5.1. Úvod a vývoj politiky	12
5.2. Vývoj judikatúry	19
6. PRÁVO NA SLOBODNÝ POHYB A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH ŠTÁTOV (ČLÁNOK 20 ODS. 2 A ČLÁNOK 21 ZFEÚ)	20
6.1. Úvod	20
6.2. Vývoj politiky	21
6.2.1. Uľahčenie voľného pohybu	21
6.2.2. Vývoj v oblasti preukazov totožnosti a dokladov o pobyte	23
6.2.3. Voľný pohyb počas pandémie COVID-19	25
6.3. Vývoj judikatúry	27
7. PRÁVO VOLIŤ A BYŤ VOLENÝ VO VOĽBÁCH DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVY OBCÍ A VO VOĽBÁCH DO EURÓPSKEHO PARLAMENTU [ČLÁNOK 20 ODS. 2 PÍSM. B) A ČLÁNOK 22 ZFEÚ]	28
7.1. Úvod	28

7.2. Vývoj politiky	28
7.2.1. Právo voliť a byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí a vo voľbách do Európskeho parlamentu	28
7.2.2. Posilnenie demokratickej účasti	30
7.3. Vývoj judikatúry	36
8. PRÁVO NA POSKYTNUTIE OCHRANY DIPLOMATICKÝMI ALEBO KONZULÁRNymi ORGÁNMI [ČLÁNOK 20 ODS. 2 PÍSM. C) A ČLÁNOK 23 ZFEÚ]	37
8.1. Úvod	37
8.2. Vývoj politiky	37
8.3. Vývoj judikatúry	38
9. PRÁVO OBRÁTIŤ SA S PETÍCIU NA EURÓPSKY PARLAMENT A PRÁVO OBRÁTIŤ SA NA EURÓPSKEHO OMBUDSMANA [ČLÁNOK 20 ODS. 2 PÍSM. D) A ČLÁNOK 24 ODS. 2, 3 A 4 ZFEÚ]	38
9.1. Úvod	38
9.2. Právo obrátiť sa s petíciou na Európsky parlament	38
9.3. Právo obrátiť sa na európskeho ombudsmana	39
9.4. Vývoj judikatúry	39
10. EURÓPSKA INICIATÍVA OBČANOV (ČLÁNOK 24 ZFEÚ; ČLÁNOK 11 ODS. 4 ZEÚ)	40
10.1. Úvod	40
10.2. Vývoj politiky	40
10.3. Vývoj judikatúry	41
11. ZÁVERY	41

1. ÚVOD

V roku 2023 si pripomíname 30. výročie nadobudnutia platnosti Maastrichtskej zmluvy, ktorou sa ustanovilo občianstvo Európskej únie (ďalej len „**občianstvo EÚ**“). Táto správa vypracovaná na základe článku 25 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ)¹ je súčasťou balíka opatrení v oblasti občianstva EÚ, ktorého cieľom je stavať na právach vyplývajúcich z tohto štatútu a posilňovať ich, ako sa stanovuje v zmluve.

V rýchlom prieskume Eurobarometra o občianstve a demokracii z roku 2023²:

- takmer 9 z 10 respondentov (87 %) súhlasilo s tým, že sa cítia občanmi Európskej únie, pričom viac ako 6 z 10 respondentov (63 %) úplne súhlasilo,
- podiel respondentov, ktorí sa cítia občanmi Európskej únie, bol aspoň 80 % vo všetkých členských štátoch,
- dve tretiny (66 %) respondentov počuli o výraze „občan Európskej únie“ a vedeli, čo znamená, 25 % počulo o tomto výraze, ale nevedelo, čo znamená, a 9 % o tomto výraze vôbec nepočulo,
- polovica respondentov (50 %) uviedla, že sa cíti dobre informovaná o svojich právach občana Európskej únie, tretina respondentov (33 %) sa necíti veľmi dobre informovaná a 16 % má pocit, že vôbec nie sú informovaní.

Jasné a komplexné podávanie správ je preto dôležité na to, aby občania Európskej únie (ďalej len „**občania EÚ**“) boli lepšie informovaní o svojich právach, aby porozumeli, kde sa dosiahol pokrok a kde pretrvávajú potenciálne nedostatky vo vykonávaní.

Táto desiatu správa predložená podľa článku 25 ZFEÚ sa týka celého relevantného vývoja od predchádzajúcej správy o pokroku³. Najprv sa v nej vysvetľuje, ako táto správa tvorí súčasť širšieho balíka opatrení v oblasti občianstva. Následne sa preskúmvajú ustanovenia o:

- občianstve EÚ,
- nediskriminácii,
- práve na voľný pohyb a pobyt na území členských štátov,
- práve voliť a byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí a vo voľbách do Európskeho parlamentu v členskom štáte bydliska,

¹ V článku 25 ods. 1 ZFEÚ sa stanovuje, že „Komisia podá každé tri roky Európskemu parlamentu, Rade a Hospodárskemu a sociálnemu výboru správu o uplatňovaní ustanovení tejto časti zmluvy. Táto správa bude brať do úvahy rozvoj Únie“.

² Rýchly prieskum Eurobarometra 528 o občianstve a demokracii.

³ V roku 2020 Komisia prijala dve rôzne správy o občianstve EÚ: [oznámenie s názvom Správa o občianstve EÚ za rok 2020](#) [Správa Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Správa o občianstve EÚ za rok 2020 – Posilnenie postavenia občanov a ochrana ich práv, COM(2020) 730 final] a [správa o pokroku podľa článku 25](#) [Správa Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov podľa článku 25 ZFEÚ o dosiahnutom pokroku na ceste k skutočnému občianstvu EÚ v rokoch 2016 – 2020, COM(2020) 731 final]. Táto aktuálna správa sa konkrétne vzťahuje na obdobie od 1. júla 2020 do 30. augusta 2023. V maximálnom možnom rozsahu obsahuje aj informácie o vývoji politiky a/alebo judikatúry po tomto dátume.

- práve na konzulárnu ochranu,
- práve obrátiť sa s petíciou na Európsky parlament,
- práve obrátiť sa so sťažnosťou na ombudsmana a
- európskej iniciatíve občanov.

V správe sa hodnotia politické iniciatívy od roku 2020 tým, že sa v nej uvádzajú opatrenia prijaté na úrovni EÚ na posilnenie a podporu práv vyplývajúcich z občianstva EÚ, spoločných hodnôt a demokratickej účasti. Vychádza z otázok, ktoré občania a iné zainteresované strany nastolili vo svojich listoch, sťažnostiach a počas stretnutí s Komisiou, ako aj zo spätnej väzby prijatej na portáli Komisie Vyjadrite svoj názor⁴.

Prehľad o dosiahnutom pokroku vo vykonávaní osobitných prioritných opatrení uvedených v oznámení s názvom Správa o občianstve EÚ za rok 2020⁵ v období 2020 – 2022 je uvedený v prílohe I.

V správe sa uvádza aj hlavný vývoj v oblasti právnych predpisov vrátane najdôležitejších rozsudkov Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“) v tejto oblasti. Prehľad všetkej príslušnej judikatúry Súdneho dvora sa nachádza v prílohe II.

2. BALÍK OPATRENÍ V OBLASTI OBČIANSTVA

Posilňovanie práv vyplývajúcich z občianstva EÚ odráža záväzky prijaté v usmerneniach predsedníčky Európskej komisie pre Komisiu na roky 2019 – 2024⁶, konkrétne záväzok vyvíjať viac úsilia v oblasti starostlivosti o našu demokraciu, jej ochrany a posilnenia. Od roku 2020 Komisia predložila niekoľko nových opatrení na presadzovanie práv vyplývajúcich z občianstva EÚ, ktoré sú uvedené v tejto správe.

30. výročie občianstva EÚ je pripomienkou dôležitosti práv, ktoré z neho vyplývajú. Komisia preto predkladá balík opatrení v oblasti občianstva, ktorého cieľom je ďalej presadzovať práva vyplývajúce z občianstva EÚ a dosiahnuť, aby boli pre občanov EÚ konkrétnejšie. Okrem tejto správy zahŕňa tento balík tieto opatrenia:

- revíziu smernice o konzulárnej ochrane,
- aktualizáciu usmernení z roku 2009 týkajúcich sa voľného pohybu,
- príručku o občianstve EÚ,
- príručku osvedčených volebných postupov pre občanov so zdravotným postihnutím a

⁴ Výzva na predloženie dôkazov bola uverejnená online od 14. júna do 12. júla 2023 (https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13699-EU-Citizenship-Report-2023_sk). V rámci nej bolo doručených 104 odpovedí, z čoho 88,46 % pochádzalo od občanov EÚ a 5,77 % od mimovládnych organizácií.

⁵ Pozri aj poznámku pod čiarou č. 3: [oznámenie s názvom Správa o občianstve EÚ za rok 2020](#) [Správa Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Správa o občianstve EÚ za rok 2020 – Posilnenie postavenia občanov a ochrana ich práv, COM(2020) 730 final].

⁶ [political-guidelines-next-commission_sk_0.pdf \(europa.eu\)](#).

- a dokument s názvom *Compendium of e-voting and other ICT practices* (Prehľad postupov elektronického hlasovania a iných IKT postupov).

Ako sa uvádza v oznámení s názvom Správa o občianstve za rok 2020, Komisia prijíma **návrh na zmenu smernice o konzulárnej ochrane**⁷ s cieľom posilniť právo občanov EÚ na konzulárnu ochranu, najmä v krízových situáciách⁸. Tento návrh vychádza z nedávnych skúseností, ako sú repatriácie počas pandémie COVID-19, útočná vojna Ruska voči Ukrajine a evakuácia občanov EÚ z Afganistanu, zo Sudánu a nedávno z Izraela a Gazy. Cieľom navrhovaných zmien je zabezpečiť, aby občania EÚ mali naďalej prospech zo solidarity EÚ, keď potrebujú pomoc (napríklad v dôsledku nehody, vážnej choroby, ak sa občan stane obeťou trestného činu alebo v dôsledku straty cestovných dokladov) v krajine mimo EÚ, kde krajina EÚ, ktorej sú štátnymi príslušníkmi, nemá konzulát ani veľvyslanectvo. Komisia zároveň navrhuje zlepšiť pripravenosť a schopnosť reagovať na krízové situácie, najmä čo najlepším využívaním globálnej siete delegácií EÚ, ktorú EÚ zaviedla.

Komisia **aktualizuje svoje oznámenie z roku 2009 o usmernení na lepšiu transpozíciu a uplatňovanie smernice 2004/38/ES** (ďalej len „smernica o voľnom pohybe“)⁹. Komisia má za cieľ uľahčiť prostredníctvom tohto preskúmania správne uplatňovanie právnych predpisov o voľnom pohybe v celej EÚ začlenením príslušnej judikatúry Súdneho dvora vydanej od roku 2009 a poskytnutím objasnenia konkrétnych otázok, s ktorými sa stretávajú občania a vnútroštátne správne orgány. Aktualizované usmernenie zohľadňuje rozmanitosť rodín, a preto pomáha všetkým členom (vrátane detí) všetkých rodín (vrátane dúhových rodín¹⁰) uplatňovať si právo na voľný pohyb v praxi, a to v súlade s judikatúrou Súdneho dvora (*pozri aj oddiel 6.2.1*).

Komisia sa vo svojom oznámení o opatreniach v nadväznosti na Konferenciu o budúcnosti Európy¹¹ zaviazala realizovať návrhy konferencie v rámci svojej právomoci a v súlade so zmluvami. Uviedla, že zväži nové oblasti činnosti v oblasti európskej demokracie, predovšetkým „európske občianstvo, ktoré je pre občanov konkrétnejšie, a to aj posilnením práv, ktoré sú s ním spojené, a poskytovaním spoľahlivých a ľahko dostupných súvisiacich informácií“.

Komisia preto predkladá „**príručku o občianstve EÚ**“ s cieľom ďalej zvyšovať informovanosť mladých občanov EÚ (ktorí sa začínajú demokraticky angažovať) a nových

⁷ Smernica Rady (EÚ) 2015/637 z 20. apríla 2015 o opatreniach koordinácie a spolupráce na uľahčenie konzulárnej ochrany nezastúpených občanov Únie v tretích krajinách a o zrušení rozhodnutia 95/553/ES (Ú. v. EÚ L 106, 24.4.2015, s. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2015/637/oj>).

⁸ COM(2023) 930. Tento návrh sa opiera aj o zistenia uvedené v správe Komisie Európskemu parlamentu a Rade o vykonávaní a uplatňovaní smernice Rady (EÚ) 2015/637 z 20. apríla 2015 o opatreniach koordinácie a spolupráce na uľahčenie konzulárnej ochrany nezastúpených občanov Únie v tretích krajinách a o zrušení rozhodnutia 95/553/ES [[COM\(2022\) 437 final](#)].

⁹ C(2023) 931.

¹⁰ Pozri napríklad oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Únia rovnosti: stratégia pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025, COM(2020) 698 final.

¹¹ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Konferencia o budúcnosti Európy: Meniť víziu na konkrétne kroky, COM(2022) 404 final.

občanov EÚ (napr. naturalizovaných občanov) o občianstve EÚ. Príručka im pomôže oboznámiť sa prítlačlivým a ľahko zrozumiteľným spôsobom s históriou, hodnotami, právami a povinnosťami, ktoré sú základom ich postavenia občanov EÚ. Takisto sa v nej uvádzajú výhody občianstva EÚ a príležitosti, ktoré ponúka pre demokratickú angažovanosť. V celej príručke sa vyzdvihuje rešpektovanie hodnôt Únie s dôrazom na základné práva, demokraciu a právny štát. To prispeje k tomu, že práva vyplývajúce z občianstva EÚ budú pre občanov EÚ konkrétnejšie.

Účasť na voľbách je základným prvkom dynamickej demokracie. Ide nad rámec práva voliť a zahŕňa možnosť byť volený, vstúpiť do politickej strany, zapojiť sa do volebného procesu ako volebný úradník alebo pozorovateľ a získať prístup k informáciám o voľbách na podporu slobodného a spravodlivého vyjadrenia volebných preferencií. Všetci občania by mali mať možnosť účinne sa zúčastňovať na politickom živote v Európskej únii.

Ako bolo oznámené v stratégii v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030, Komisia uverejňuje **Príručku osvedčených volebných postupov zameranú na účasť občanov so zdravotným postihnutím na volebnom procese**. Bola vypracovaná v úzkej spolupráci s členskými štátmi v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a na základe konzultácií s rôznymi zainteresovanými stranami pôsobiacimi v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím. V príručke sa odrážajú rôzne opatrenia prijaté členskými štátmi na riešenie prekážok, ktorým čelia občania so zdravotným postihnutím pri interakcii s volebným prostredím, a na zabezpečenie účinnosti ich volebných práv. Zdôrazňuje sa v nej aj vznik spoločných odkazov na zabezpečenie prístupnosti volieb.

Komisia v rámci opatrení oznámených v akčnom pláne pre európsku demokraciu vypracovala v spolupráci s členskými štátmi a Radou Európy aj dokument s názvom ***Compendium of e-voting and other Information and communication technology practices*** (Prehľad postupov elektronického hlasovania a iných postupov v oblasti informačných a komunikačných technológií). Cieľom prehľadu je aj riešiť potreby osôb so zdravotným postihnutím, čím sa podporí prístupnosť volieb.

Tieto opatrenia by sa mali považovať za doplnkové k iným iniciatívam, ako je akčný plán pre európsku demokraciu, ale aj pripravovaný balík opatrení v oblasti obrany demokracie.

Je to osobitne dôležité vzhľadom na nadchádzajúce voľby do Európskeho parlamentu v júni 2024. Posilnenie postavenia občanov EÚ a zabezpečenie inkluzívnych demokracií a rovnakých príležitostí vo voľbách má zásadný význam pre Komisiu, ktorej demokratická legitimita je okrem iného založená na zodpovedaní sa Európskemu parlamentu volenému občanmi EÚ podľa článku 17 ods. 8 Zmluvy o Európskej únii. Demokratické a volebné práva všetkých občanov EÚ sa musia riadne dodržiavať a uplatňovať.

3. OBČIANSTVO ÚNIE (ČLÁNOK 20 ODS. 1 ZFEÚ)

3.1. Úvod

V článku 20 ZFEÚ sa stanovuje, že každá osoba, ktorá je štátnym príslušníkom členského štátu, je zároveň občanom EÚ. Občianstvo EÚ dopĺňa štátne občianstvo a nenahrádza ho¹².

Ako sa spomína v úvode, prevažná väčšina občanov sa cíti občanmi EÚ. Z prieskumu Eurobarometra o občianstve a demokracii z roku 2023 takisto vyplýva, že 93 % respondentov vie, že sú súčasne občanmi EÚ a občanmi krajiny svojho pobytu. O niečo menšia väčšina si je vedomá toho, že občania členských štátov nemusia žiadať o občianstvo EÚ (74 %) a že sa nemôžu rozhodnúť, že nebudú občanmi EÚ (67 %). Napriek tomu takmer dve tretiny respondentov (64 %) nemajú pocit, že sú dobre informovaní o tom, čo robiť v prípade, keď sa ich práva občanov EÚ nedodržiavajú. Niečo viac ako tretina respondentov (35 %) sa cíti buď pomerne dobre informovaná (31 %), alebo veľmi dobre informovaná (4 %).

V roku 2023 Európsky parlament uverejnil štúdiu o občanoch EÚ žijúcich v Spojenom kráľovstve s cieľom preskúmať ich postoje k EÚ a občianstvu EÚ¹³. Z výsledkov vyplynulo, že občania EÚ žijúci v Spojenom kráľovstve majú v priemere väčší záujem o EÚ a vnímajú ju pozitívnejšie ako bežná populácia EÚ. Tento pozitívny názor sa odráža aj v silnom pociťovaní občianstva EÚ, keďže 83 % respondentov tvrdí, že sa považujú za občanov EÚ.

Počas sledovaného obdobia sa Komisia zaoberala 109 sťažnosťami a viac ako 70 listami/individuálnymi žiadosťami o informácie týkajúcimi sa občianstva EÚ. Tieto sťažnosti sa týkali napríklad dvojakeho občianstva alebo lehôt na spracovanie žiadostí o občianstvo. 37 sťažností sa týkalo vplyvu dohody o vystúpení Spojeného kráľovstva z EÚ na občianske práva (*pozri aj oddiel 6.2.1*). Komisia sa zaoberala aj desiatimi otázkami a tromi petíciami zo strany Európskeho parlamentu týkajúcimi sa občianstva EÚ, najmä „systémov udeľovania občianstva investorom“ (*pozri aj oddiel 3.2.2*).

Občania EÚ môžu zasielať otázky aj kontaktnému centru Europe Direct (EDCC)¹⁴ v rámci Komisie, ktoré občanom EÚ poskytuje všeobecné informácie o EÚ a poradenstvo o právach občanov EÚ. V rokoch 2021 až 2023 centrum EDCC odpovedalo na 646 otázok týkajúcich sa občianstva EÚ¹⁵.

¹² Okrem toho sa v hlavne V Charty základných práv Európskej únie stanovuje súbor základných práv, ktoré sa vzťahujú na občanov EÚ, ako je právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu a vo voľbách do orgánov samosprávy obcí a právo na dobrú správu vecí verejných (články 39, 40 a 41 charty). Vždy sa vzťahujú na inštitúcie, orgány, úrady a agentúry EÚ a na členské štáty, ak vykonávajú právo EÚ (článok 51 charty).

¹³ <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2023/eu-citizens-in-uk-2023-report-en.pdf>.

¹⁴ https://europa.eu/european-union/contact_sk.

¹⁵ Do 1. júla 2023.

3.2. Vývoj politiky

3.2.1. Posilnenie práv vyplývajúcich z občianstva EÚ

Európsky parlament vo februári 2019 prijal uznesenie o vykonávaní ustanovení zmluvy týkajúcich sa občianstva EÚ, v ktorom odporučil ďalšie zvyšovanie informovanosti občanov EÚ o ich právach a ďalšie upevnenie práv a slobôd súvisiacich s občianstvom. V máji 2022 sa v záverečnej správe Konferencie o budúcnosti Európy (*pozri aj oddiel 7.2.2*) takisto navrhol niekoľko opatrení v oblasti občianskych práv vrátane toho, aby „európske hodnoty boli pre občanov EÚ konkrétne“, a posilnenie európskeho občianstva prostredníctvom „štatútu európskeho občianstva“¹⁶.

Ako už bolo vysvetlené, Komisia sa usiluje splniť svoj záväzok dosiahnuť európske občianstvo, ktoré je pre občanov konkrétnejšie¹⁷, a preto predkladá „príručku o občianstve EÚ“.

V záujme podpory vzdelávania k občianstvu EÚ od raného štádia sa **akcie Jean Monnet** v novom období financovania programu Erasmus+ rozšírili na „ďalšie úrovne vzdelávania a odbornej prípravy“. V rámci tejto novej časti akcie Jean Monnet pre školy sa v rámci výziev programu Erasmus+ na roky 2021 a 2022 začalo niekoľko činností zameraných na odbornú prípravu učiteľov o otázkach EÚ a lepšiu podporu vzdelávania o EÚ v primárnom, sekundárnom a odbornom vzdelávaní. Európska komisia spustila aj súbor nástrojov pre stredné školy „Demokracia EÚ v praxi – vyjadrite svoj názor s európskou iniciatívou občanov“¹⁸, vďaka čomu sa mladí ľudia môžu dozvedieť o zručnostiach, ktoré potrebujú na to, aby boli aktívnymi občanmi EÚ, a rozvíjať ich. **Erasmus+ a Európsky zbor solidarity**, dva hlavné programy EÚ na podporu mládeže, naďalej posilňujú európsku identitu a aktívne občianstvo medzi mladými ľuďmi prostredníctvom príslušných dobrovoľníckych, vzdelávacích a odborných činností.

V zime 2023 Komisia takisto realizuje **komunikačnú kampaň pri príležitosti 30. výročia občianstva EÚ** s cieľom ďalej zvyšovať informovanosť občanov EÚ o ich právach a porozumenie týmto právam, ako aj zdôrazniť kľúčové míľniky týkajúce sa občianstva EÚ za posledných 30 rokov. Súčasťou kampane je online podujatie¹⁹ a cielená kampaň v sociálnych médiách v určitých cieľových krajinách, v ktorých sa mladí občania necítia dobre informovaní o svojich právach vyplývajúcich z občianstva EÚ²⁰. S heslom „Move, Vote, Speak up“ kampaň zvyšuje informovanosť najmä o práve na pohyb a pobyt v inom členskom štáte, o práve voliť

¹⁶ <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20220509RES29121/20220509RES29121.pdf>.

Požiadavka týkajúca sa štatútu európskeho občianstva sa zopakovala aj nedávnejšie, napríklad v správe výboru AFCO o parlamentarizme, európskom občianstve a demokracii [2023/2017(INI)].

¹⁷ Komisia sa vo svojom oznámení o opatreniach v nadväznosti na Konferenciu o budúcnosti Európy zaviazala realizovať návrhy konferencie v rámci svojich právomocí a v súlade so zmluvami. Pozri oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Konferencia o budúcnosti Európy: Meniť víziu na konkrétne kroky, COM(2022) 404 final.

¹⁸ [Súbor vzdelávacích nástrojov EIO \(europa.eu\)](#).

¹⁹ Podujatie s názvom 30 rokov uplatňovania práv vyplývajúcich z občianstva EÚ sa uskutočnilo online 28. novembra.

²⁰ Cieľovými krajinami sú Belgicko, Cyprus, Dánsko, Grécko, Španielsko, Francúzsko, Chorvátsko a Lotyšsko.

vo voľbách do Európskeho parlamentu a vo voľbách do orgánov samosprávy obcí a o práve zúčastniť sa na európskej iniciatíve občanov.

Okrem toho Komisia v oznámení s názvom Digitálny kompas do roku 2030: digitálne desaťročie na európsky spôsob²¹ z 9. marca 2021 predstavila víziu digitálne transformovanej Európy do roku 2030, ktorá je v súlade s európskymi hodnotami. Premietlo sa to v rozhodnutí²² Rady a Európskeho parlamentu, ktorým sa stanovuje súbor záväzkov s cieľom formovať digitálnu transformáciu EÚ na základe všeobecných cieľov a zámerov, pričom sa zohľadňuje **Európske vyhlásenie o digitálnych právach a zásadách v digitálnom desaťročí**²³. Dňa 15. decembra 2022 ho podpísali predsedníčka Komisie, predsedníčka Európskeho parlamentu a predseda Rady. V rozhodnutí týkajúcom sa digitálneho desaťročia, ako aj vo vyhlásení o digitálnych právach a zásadách²⁴ sa uvádza záväzok EÚ k zabezpečenej, bezpečnej a udržateľnej digitálnej transformácii, ktorej stredobodom sú ľudia, a to v súlade so základnými hodnotami a základnými právami EÚ. Obidva dokumenty sú zvlášť dôležité na zabezpečenie toho, aby občania získali digitálne zručnosti potrebné na zapojenie sa do demokratického procesu na všetkých úrovniach (*pozri aj oddiel 7.2.2*). Dňa 27. septembra 2023 bola prijatá správa o stave digitálneho desaťročia za rok 2023, prvá správa, v ktorej sa hodnotí pokrok EÚ na ceste k úspešnej digitálnej transformácii, ako sa stanovuje v politickom programe Digitálne desaťročie do roku 2030²⁵.

3.2.2. Systémy udeľovania občianstva investorom

Aj keď si každý členský štát stanovuje podmienky získania a straty štátneho občianstva, udelenie štátneho občianstva členského štátu znamená aj udelenie občianstva EÚ a práv, ktoré z neho vyplývajú a ktoré sa môžu uplatňovať v celej EÚ. Pravidlá členských štátov v oblasti štátnej príslušnosti preto musia byť v súlade s právom EÚ²⁶. Komisia zastáva názor, že udelenie občianstva EÚ výmenou za vopred určené platby alebo investície bez akejkoľvek skutočnej väzby na dotknutý členský nie je zlučiteľné so zásadou lojálnej spolupráce a s koncepciou občianstva EÚ.

Komisia 20. októbra 2020 začala **postup v prípade nesplnenia povinnosti** proti dvom členským štátom, pokiaľ ide o ich systémy udeľovania občianstva investorom²⁷. Odvtedy jeden členský štát svoj systém pozastavil²⁸.

²¹ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Digitálny kompas do roku 2030: Digitálne desaťročie na európsky spôsob, COM(2021) 118 final.

²² Rozhodnutie (EÚ) 2022/2481, ktorým sa zriaďuje politický program Digitálne desaťročie do roku 2030.

²³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_22_452.

²⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/european-declaration-digital-rights-and-principles>.

²⁵ [Správa o stave digitálneho desaťročia za rok 2023 | Formovanie digitálnej budúcnosti Európy \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1925).

²⁶ Rozsudok z 18. januára 2022, Wiener Landesregierung (Révocation d'une assurance de naturalisation), C-118/20, EU:C:2022:34, bod 37 a citovaná judikatúra.

²⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1925. Komisia zastávala názor, že si tieto dva členské štáty tým, že zaviedli a vykonávali systémy udeľovania občianstva investorom, ktoré ponúkajú občianstvo výmenou za vopred určené platby a investície, nesplnili svoje povinnosti, ktoré im vyplývajú z článku 4 ods. 3 ZEÚ a článku 20 ZFEÚ.

²⁸ Postup v prípade nesplnenia povinnosti je v súčasnosti vo fáze odôvodneného stanoviska.

Keďže druhý členský štát uspokojivo nevyriešil obavy Komisie, Komisia sa 29. septembra 2022 rozhodla **obrátiť na Súdny dvor Európskej únie v súvislosti so systémom udeľovania občianstva investorom, ktorý vykonáva tento členský štát**²⁹.

Komisia v marci 2022 prijala **odporúčanie o okamžitých krokoch v súvislosti s inváziou Ruska na Ukrajinu, pokiaľ ide o systémy udeľovania občianstva investorom a systémy udeľovania povolení na pobyt investorom**³⁰. V tomto odporúčaní sa zopakovalo, že členské štáty musia okamžite zrušiť všetky existujúce systémy udeľovania občianstva investorom a zabezpečiť, aby sa zaviedli spoľahlivé kontroly na riešenie rizík, ktoré sú spojené so systémami udeľovania povolení na pobyt investorom, a to aj vzhľadom na ruskú agresiu voči Ukrajine. Dotknuté členské štáty by mali posúdiť, či odňať občianstvo, ktoré bolo predtým udelené ruským alebo bieloruským štátnym príslušníkom, na ktorých sa vzťahujú sankcie alebo ktorí výrazne podporujú vojnu na Ukrajine. Vo svojich posúdeniach majú dotknuté členské štáty zohľadniť zásady stanovené Súdnym dvorom Európskej únie v spojitosti so stratou občianstva EÚ.

3.3. Vývoj judikatúry

V rokoch 2020 až 2023 vydal Súdny dvor niekoľko kľúčových rozsudkov vo veciach týkajúcich sa občianstva EÚ. Tieto veci sa týkali napríklad straty občianstva EÚ v dôsledku straty štátnej príslušnosti členského štátu.

Tri veci *Silver a i./Rada*³¹, *Shindler a i./Rada*³² a *David Price/Rada*³³ sú mimoriadne zaujímavé v kontexte britských občanov, ktorí stratili svoje práva ako občania EÚ v dôsledku vystúpenia Spojeného kráľovstva z EÚ. Tri žaloby podali na Súdny dvor samostatne britskí občania, ktorí sa pokúsili napadnúť dohodu o vystúpení Spojeného kráľovstva a rozhodnutie Rady o uzavretí tejto dohody, pričom okrem iného tvrdili, že tieto akty ich zbavili práv, ktoré si uplatňovali a nadobudli ako občania EÚ. Súdny dvor tieto žaloby zamietol a potvrdil, že strata postavenia občana EÚ, a teda strata práv spojených s týmto postavením, je automatickým dôsledkom jediného zvrchovaného rozhodnutia Spojeného kráľovstva vystúpiť z EÚ, a nie dohody o vystúpení alebo rozhodnutia Rady.

V tejto správe sa zdôrazňuje aj rozsudok vo veci *JY/Wiener Landesregierung*³⁴, keďže sa zaoberá vzťahom medzi štátnou príslušnosťou členského štátu a občianstvom EÚ. Vec

²⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/IP_22_5422. Vec bola postúpená Súdnemu dvoru 21. marca 2023 (vec C-181/23).

³⁰ Odporúčanie Komisie z 28. 3. 2022 o okamžitých krokoch v súvislosti s inváziou Ruska na Ukrajinu, pokiaľ ide o systémy udeľovania občianstva investorom a systémy udeľovania povolení na pobyt investorom, C(2022) 2028 final.

³¹ Rozsudok Súdneho dvora (ôsma komora) z 15. júna 2023, *Silver a i./Rada*, [C-499/21 P](#), EU:C:2023:479.

³² Rozsudok Súdneho dvora (ôsma komora) z 15. júna 2023, *Shindler a i./Rada*, [C-501/21 P](#), EU:C:2023:480.

³³ Rozsudok Súdneho dvora (ôsma komora) z 15. júna 2023, *David Price/Rada*, [C-502/21 P](#), EU:C:2023:482.

³⁴ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 18. januára 2022, *JY/Wiener Landesregierung*, C-118/20 PPU, EU:C:2022:34.

vychádza z dvoch predchádzajúcich rozsudkov, vo veci *Rottmann*³⁵ a vo veci *Tjebbes*³⁶, v ktorých sa Súdny dvor zaoberal otázkou, či sa právom EÚ obmedzili právomoci vnútroštátnych orgánov, ktoré odnímajú štátnu príslušnosť členského štátu, v situáciách, keď dochádza zároveň k strate postavenia občana EÚ. Vo veci JY sa estónska štátna príslušníčka dobrovoľne vzdala estónskej štátnej príslušnosti po získaní príslubu, že po tom, ako sa vzdá inej štátnej príslušnosti, jej bude udelené rakúske štátne občianstvo. Z dôvodu viacerých správnych deliktov však príslušný rakúsky orgán neskôr zrušil svoj príslub udelenia rakúskeho štátneho občianstva. Súdny dvor potvrdil, že v prípadoch, keď je príslub udelenia občianstva iného členského štátu odvolaný s tým dôsledkom, že danej osobe sa znemožní opätovné nadobudnutie občianstva EÚ, patrí strata postavenia občana EÚ svojou povahou a dôsledkami do práva EÚ. Hoci členské štáty majú výlučnú právomoc stanoviť pravidlá týkajúce sa nadobudnutia alebo straty štátneho občianstva, orgány členského štátu, ktoré udeľujú štátne občianstvo, musia zohľadniť zásadu proporcionality práva EÚ, keď chcú odvolať predtým poskytnutý príslub udelenia štátneho občianstva hostiteľského členského štátu. V tejto veci Súdny dvor potvrdil, že zásada proporcionality nie je splnená, pokiaľ je toto rozhodnutie o odvolaní príslubu odôvodnené spáchaním správnych deliktov predstavujúcich porušenie zákona o cestnej premávke, za ktoré sa podľa platného vnútroštátneho práva ukladá len peňažná pokuta.

Tieto a ďalšie veci týkajúce sa občianstva EÚ sú podrobnejšie vysvetlené v prílohe II.

4. NEDISKRIMINÁCIA NA ZÁKLADE ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI (ČLÁNOK 18 ZFEÚ)

4.1. Úvod

V článku 18 ZFEÚ³⁷ sa zakazuje diskriminácia na základe štátnej príslušnosti v rozsahu pôsobnosti zmlúv. Podľa prieskumu Eurobarometra o občianstve a demokracii z roku 2023 si je 77 % občanov EÚ vedomých, že ak sú v inom členskom štáte EÚ, majú právo na rovnaké zaobchádzanie ako štátny príslušník daného členského štátu.

4.2. Vývoj judikatúry

Počas obdobia, na ktoré sa táto správa vzťahuje, Súdny dvor vydal tri kľúčové rozsudky týkajúce sa nediskriminácie občanov EÚ na základe štátnej príslušnosti.

³⁵ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 2. marca 2010, Janko Rottmann/Freistaat Bayern, C-135/08, EU:C:2010:104.

³⁶ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 12. marca 2019, M.G. Tjebbes a i./Minister van Buitenlandse Zaken, C-221/17, EU:C:2019:189.

³⁷ Pozri aj článok 21 ods. 2 Charty základných práv, v ktorom sa stanovuje, že „[v] rozsahu pôsobnosti zmlúv a bez toho, aby boli dotknuté ich osobitné ustanovenia, je zakázaná akákoľvek diskriminácia z dôvodu štátnej príslušnosti“.

Veci *Generalstaatsanwaltschaft München/S.M*³⁸ a *Generalstaatsanwaltschaft Berlin/BY*³⁹ sa týkali interakcie medzi vnútroštátnymi pravidlami, ktoré bránia vydaniu štátnych príslušníkov hostiteľského členského štátu, a EÚ zásadou nediskriminácie na základe štátnej príslušnosti. Tieto veci sa týkali žiadostí o vydanie, ktoré podali krajiny mimo EÚ, v prvej veci na účely výkonu trestu odňatia slobody a v druhej veci na účely trestného stíhania. Súdny dvor dospel k záveru, že ak vnútroštátne pravidlá o vydávaní osôb zavádzajú rozdielne zaobchádzanie medzi štátnymi príslušníkmi a inými občanmi EÚ s pobytom v tomto členskom štáte, dotknutý členský štát musí posúdiť, či existuje alternatívne opatrenie k vydaniu, ktoré by menej zasahovalo do výkonu práva občana EÚ na voľný pohyb.

Vec *OE/VY*⁴⁰ sa týkala požiadaviek na pobyt, ktoré môže členský štát prijať, aby jeho súdy mali právomoc v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, a toho, či sa tieto požiadavky môžu líšiť od požiadaviek uplatniteľných na jeho štátnych príslušníkov. Súdny dvor dospel k záveru, že rozdielne minimálne doby pobytu podľa toho, či je navrhovateľ štátnym príslušníkom daného členského štátu, sú opodstatnené vzhľadom na potrebu preukázať skutočnú väzbu s členským štátom.

Tieto veci sú podrobnejšie vysvetlené v prílohe II.

5. BOJ PROTI DISKRIMINÁCIÍ ZALOŽENEJ NA POHLAVÍ, RASOVOM ALEBO ETNICKOM PÔVODE, NÁBOŽENSKOM VYZNANÍ ALEBO VIERE, ZDRAVOTNOM POSTIHnutí, VEKU ALEBO SEXUÁLNEJ ORIENTÁCII (ČLÁNOK 19 ZFEÚ)

5.1. Úvod a vývoj politiky

Článkom 19 ZFEÚ sa EÚ umožňuje prijať primerané opatrenia na boj proti diskriminácii založenej na pohlaví, rasovom alebo etnickom pôvode, náboženskom vyznaní alebo viere, zdravotnom postihnutí, veku alebo sexuálnej orientácii⁴¹.

Od roku 2020 Komisia navrhla rôzne nové opatrenia v oblasti rovnosti a antidiskriminačné opatrenia.

Komisia splnila niekoľko kľúčových cieľov svojej **stratégie pre rodovú rovnosť** na roky 2020 – 2025⁴², v ktorej sa stanovujú politické ciele a opatrenia v tejto oblasti. Cieľom stratégie je vybudovať Európu, v ktorej si ženy a muži, dievčatá a chlapci v celej svojej rozmanitosti budú rovní, v ktorej budú môcť žiť život, aký si zvolia, prosperovať v hospodárstve

³⁸ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 22. decembra 2022, *Generalstaatsanwaltschaft München/S.M.*, [C-237/21](#), EU:C:2022:1017.

³⁹ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 17. decembra 2020, *BY*, [C-398/19](#), EU:C:2020:1032.

⁴⁰ Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 10. februára 2022, *OE/VY*, [C-522/20](#), EU:C:2022:87.

⁴¹ Pozri aj článok 21 ods. 1 Charty základných práv, v ktorom sa stanovuje, že sa „[z]akazuje [...] akákoľvek diskriminácia najmä z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, jazyka, náboženstva alebo viery, politického alebo iného zmýšľania, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodenia, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie“.

⁴² Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Únia rovnosti: stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025, COM(2020) 152 final.

uplatňujúcom rodovú rovnosť a rovnocenne sa podieľať na vedení našich spoločností. V marci 2023 Komisia vydala svoju výročnú správu o rodovej rovnosti⁴³, v ktorej zdôraznila úspechy EÚ v piatich kľúčových oblastiach, na ktoré sa stratégia vzťahuje.

Komisia v júni 2023 dokončila prístupenie EÚ k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a o boji proti nemu (ďalej len „Istanbulský dohovor“). EÚ podpísala dohovor v júni 2017 a postup sa ukončil uložením dvoch listín o schválení 28. júna 2023, čím dohovor nadobudol platnosť pre EÚ 1. októbra 2023. EÚ je teraz viazaná ambicióznymi a komplexnými normami na predchádzanie násiliu na ženách a domácemu násiliu a boj proti takýmto druhom násilia v oblasti justičnej spolupráce v trestných veciach, azylu a zákazu vyhostenia alebo vrátenia, ako aj pokiaľ ide o jej verejnú správu.

Komisia v marci 2022 prijala návrh smernice o boji proti násiliu na ženách a domácemu násiliu⁴⁴. Stanovujú sa tam opatrenia v oblasti prevencie, ochrany a prístupu obetí k spravodlivosti, ako aj spoločné vymedzenie určitých trestných činov, ako je znásilnenie pri neudelení súhlasu a kybernetické násilie. Cieľom návrhu je predchádzať násiliu na ženách a domácemu násiliu a bojovať proti týmto druhom násilia online a offline, aby bolo možné zaisťovať vysokú úroveň bezpečnosti a plné využívanie základných práv v rámci EÚ vrátane práva na rovnaké zaobchádzanie a nediskrimináciu medzi ženami a mužmi. Spoluzákonodarcovia v súčasnosti rokujú s cieľom dosiahnuť dohodu a prijať smernicu pred koncom súčasného legislatívneho obdobia. Smernicou sa po jej prijatí vykoná Istanbulský dohovor v oblastiach právomoci EÚ.

V rokoch 2022 a 2023 Komisia prispela k dohodám medzi Európskym parlamentom a Radou o smernici 2022/2381 o **rodovej vyváženej vo vrcholových orgánoch spoločnosti**⁴⁵ a o smernici 2023/970 o **transparentnosti odmeňovania**⁴⁶. Cieľom týchto dvoch smerníc je dosiahnuť vyváženejšie zastúpenie mužov a žien medzi riadiacimi pracovníkmi kótovaných spoločností a bojovať proti diskriminácii v odmeňovaní a prispieť k odstráneniu rodových rozdielov v odmeňovaní v EÚ. Rada v novembri 2022 prijala dve odporúčania, ktoré Komisia predložila v rámci **európskej stratégie v oblasti starostlivosti**: jedno sa týka vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a druhé sa týka cenovo dostupnej vysokokvalitnej dlhodobej starostlivosti (barcelonské ciele do roku 2030). Ich cieľom je zabezpečiť vysokokvalitné cenovo dostupné a prístupné služby starostlivosti v celej EÚ⁴⁷. V roku 2023 Komisia spustila celoeurópsku komunikačnú kampaň zameranú na boj proti rodovým stereotypom a zvýšenie informovanosti o úlohe, ktorú zohrávajú v spoločnosti. Kampaň #EndGenderStereotypes je

⁴³ [Správa o rodovej rovnosti v EÚ z roku 2023 \(europa.eu\)](#).

⁴⁴ Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti násiliu na ženách a domácemu násiliu, COM(2022) 105 final.

⁴⁵ Smernica 2022/2381 z 23. novembra 2022 o zlepšení rodovej vyváženej medzi riadiacimi pracovníkmi kótovaných spoločností a súvisiacich opatreniach (Ú. v. EÚ L 315, 7.12.2022, s. 44).

⁴⁶ Smernica 2023/970 z 10. mája 2023, ktorou sa posilňuje uplatňovanie zásady rovnakej odmeny pre mužov a ženy za rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty prostredníctvom transparentnosti odmeňovania a mechanizmov presadzovania (Ú. v. EÚ L 132, 17.5.2023, s. 21).

⁴⁷ Odporúčanie Rady z 25. novembra 2022 týkajúce sa prístupu k cenovo dostupnej vysokokvalitnej dlhodobej starostlivosti, dokument Rady č. 13948/22; odporúčanie Rady z 29. novembra 2022 o vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve: barcelonské ciele do roku 2030, dokument Rady č. 14785/22.

zameraná na boj proti rodovým stereotypom v rôznych oblastiach života, ako je výber povolania, rozdelenie opatrovateľských povinností a rozhodovanie.

Komisia pokračovala vo vykonávaní svojho ambiciózneho **akčného plánu EÚ proti rasizmu** na roky 2020 – 2025⁴⁸. V júni 2021 Komisia vymenovala svojho prvého koordinátora boja proti rasizmu. Komisia dôrazne nabádala všetky členské štáty, aby prijali národné akčné plány proti rasizmu a rasovej diskriminácii. Členské štáty sa ďalej zaviazali k tomuto cieľu v záveroch Rady o boji proti rasizmu a antisemitizmu v máji 2022. Na podporu členských štátov Komisia v marci 2022 zaviedla spoločné hlavné zásady pre národné akčné plány proti rasizmu a rasovej diskriminácii⁴⁹. Tieto zásady majú slúžiť ako základ pre členské štáty a uľahčiť postup vypracovania a vykonávania národného akčného plánu. V súčasnosti 11 členských štátov prijalo národné akčné plány proti rasizmu a päť členských štátov je v procese prijímania takýchto akčných plánov.

S cieľom rýchlo a účinne reagovať na hrozby pre demokraciu a základné práva občanov, ktoré predstavujú nenávisťné prejavy a trestné činy z nenávisti, Komisia v decembri 2023 prijala oznámenie, v ktorom sa stanovuje súbor opatrení na boj proti všetkým formám nenávisti. Kľúčovou prioritou je zabezpečiť účinnú transpozíciu **rámcového rozhodnutia o boji proti rasizmu a xenofóbii**⁵⁰. Rámcové rozhodnutie poskytuje trestnoprávnu reakciu na rasistické a xenofóbne trestné činy z nenávisti a na nenávisťné prejavy pri plnom rešpektovaní slobody prejavu zakotvenej v Charte základných práv Európskej únie. Od roku 2020 Komisia začala 13 konaní o nesplnení povinnosti v nadväznosti na zistené nedostatky v transpozícii. V reakcii na to niekoľko členských štátov zmenilo svoje právne predpisy alebo ich práve menia.

Komisia okrem toho v decembri 2021 prijala oznámenie s cieľom rozšíriť zoznam „trestných činov v EÚ“ stanovený v článku 83 ods. 1 ZFEÚ, aby zahŕňal **trestné činy z nenávisti a nenávisťné prejavy**⁵¹. Súčasný právny predpis EÚ vyžadujú len kriminalizáciu rasistických a xenofóbnych nenávisťných prejavov a trestných činov z nenávisti z určitých dôvodov, ako je rasa, farba pleti, náboženstvo, rodový pôvod alebo národný či etnický pôvod. Kriminalizácia iných foriem nenávisťných prejavov a trestných činov z nenávisti – napríklad z dôvodu zdravotného postihnutia, pohlavia alebo sexuálnej orientácie – sa v jednotlivých členských štátoch líši. Rozhodnutie Rady o rozšírení zoznamu „trestných činov v EÚ“ by Komisii umožnilo v budúcnosti navrhnúť minimálne pravidlá kriminalizácie nenávisťných prejavov a trestných činov z nenávisti z viacerých dôvodov.

S cieľom posilniť reakciu proti nezákonným nenávisťným prejavom online Komisia od konca augusta 2023 podľa nového aktu o digitálnych službách využila svoje právomoci dohľadu v oblasti boja proti nenávisťným prejavom a teroristickému a násilnému obsahu na niekoľkých

⁴⁸ [Akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025 \(europa.eu\)](https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/common_guiding_principles_for_national_action_plans_against_racism_and_racial_discrimination.pdf).

⁴⁹ [https://commission.europa.eu/system/files/2022-](https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/common_guiding_principles_for_national_action_plans_against_racism_and_racial_discrimination.pdf)

[05/common_guiding_principles_for_national_action_plans_against_racism_and_racial_discrimination.pdf](https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/common_guiding_principles_for_national_action_plans_against_racism_and_racial_discrimination.pdf).

⁵⁰ Rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/SVV z 28. novembra 2008 o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva.

⁵¹ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade s názvom Inkluzívnejšia Európa s vyššou mierou ochrany: rozšírenie zoznamu trestných činov v EÚ o nenávisťné prejavy a trestné činy páchané z nenávisti, COM(2021) 777 final.

určených veľmi veľkých online platformách, konkrétne X, TikTok, Instagram a YouTube. Akt o digitálnych službách je základným pilierom digitálnej stratégie EÚ. Predstavuje bezprecedentnú novú normu zodpovednosti online platforiem, pokiaľ ide o dezinformácie, nezákonný obsah online (napríklad nezákonné nenávistné prejavy) a iné spoločenské riziká. Zahŕňa všeobecné zásady a spoľahlivé záruky slobody prejavu a iných práv používateľov. Navyše nariadenie o riešení šírenia teroristického obsahu online dopĺňa akt o digitálnych službách tým, že rieši zneužívanie hostingových služieb na verejné šírenie takéhoto obsahu.

Komisia okrem toho rokuje s online platformami o revízii kódexu správania z roku 2016 týkajúceho sa nezákonných nenávistných prejavov na internete⁵². Hlavným cieľom revízie tohto kódexu je premeniť ho z výlučne reaktívneho nástroja, ktorý meria reakciu podnikov na existujúce nenávistné prejavy, na nástroj prevencie, ktorý môže spolu s organizáciami občianskej spoločnosti a odborníkmi pomôcť predvídať hrozby vln nenávistných prejavov pred tým, ako sa obsah stane virálnym.

Komisia pokračovala aj vo vykonávaní **strategického rámca EÚ pre rovnosť**, začleňovanie a účasť **Rómov** na roky 2020 – 2030⁵³, ktorý je jedným z prvých výsledkov akčného plánu EÚ proti rasizmu. V januári 2023 Komisia prijala oznámenie, v ktorom sa posudzujú národné strategické rámce členských štátov pre Rómov⁵⁴. V oznámení členským štátom dôrazne odporučila, aby zvýšili úroveň ambícií pri riešení výziev, ktorým Rómovia čelia⁵⁵.

Komisia dosiahla pokrok vo vykonávaní úplne prvej **stratégie EÚ pre boj proti antisemitizmu** a podporu židovského života na roky 2021 – 2030⁵⁶. Z takmer 100 opatrení sa za posledné dva roky zaviedlo alebo sa začalo zavádzať 70 opatrení. Dôležité je, že 12 členských štátov EÚ prijalo národné stratégie boja proti antisemitizmu a sedem členských štátov zahrnulo osobitné opatrenia na boj proti antisemitizmu do všeobecných stratégií boja proti rasizmu. V marci 2022 prijala Rada závery o boji proti rasizmu a antisemitizmu a vyzvala členské štáty, aby do konca roka 2022 vypracovali národné stratégie boja proti antisemitizmu⁵⁷.

⁵² https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-counter-illegal-hate-speech-online_en.

⁵³ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade, Únia rovnosti: strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov, COM(2020) 620 final.

⁵⁴ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Hodnotiaca správa o národných strategických rámcoch členských štátov pre Rómov, COM(2023) 7 final.

⁵⁵ Okrem toho sa do nariadenia o spoločných ustanoveniach pre ESF+ zaviedla zodpovedajúca tematická základná podmienka, podľa ktorej sa vyžaduje, aby v prípade, že si členské štáty vyberú tento špecifický cieľ, mali zavedený národný strategický politický rámec pre integráciu Rómov. Pozri nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku (Ú. v. EÚ L 231, 30.6.2021, s. 159 – 706).

⁵⁶ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/combating-antisemitism/eu-strategy-combating-antisemitism-and-fostering-jewish-life-2021-2030/about-eu-strategy_en.

⁵⁷ <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2022/03/04/council-adopts-conclusions-on-combating-racism-and-antisemitism/>.

Komisia v roku 2023 takisto vymenovala nového koordinátora pre **boj proti nenávisti voči moslimom**. Tento koordinátor spolupracuje s členskými štátmi, európskymi inštitúciami, občianskou spoločnosťou a akademickou obcou s cieľom posilniť politiky reagujúce na potreby v oblasti boja proti nenávisti voči moslimom. Koordinátor je hlavným kontaktným miestom pre organizácie pôsobiace v tejto oblasti v EÚ.

Komisia takisto naďalej dosahovala pokrok vo vykonávaní **stratégie v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím**⁵⁸. Zriadila platformu pre oblasť zdravotného postihnutia, v rámci ktorej členské štáty EÚ, občianska spoločnosť a inštitúcie spolupracujú na realizácii cieľov stratégie. V septembri 2022 bol zavedený balík opatrení v oblasti zamestnanosti osôb so zdravotným postihnutím⁵⁹ s cieľom podporiť členské štáty pri zlepšovaní uplatnenia osôb so zdravotným postihnutím na trhu práce v záujme zvýšenia kvality zamestnanosti osôb so zdravotným postihnutím.

Komisia 6. septembra 2023 prijala aj návrh smernice, ktorou sa ustanovuje **európsky preukaz osoby so zdravotným postihnutím** a európsky parkovací preukaz pre osoby so zdravotným postihnutím⁶⁰. Tento návrh vychádza zo skúseností s parkovacím preukazom EÚ pre osoby so zdravotným postihnutím a z pilotného projektu preukazu EÚ pre osoby so zdravotným postihnutím⁶¹. Cieľom tejto iniciatívy je zabezpečiť vzájomné uznávanie postavenia osoby so zdravotným postihnutím. Podľa návrhu by sa osobám so zdravotným postihnutím mali pri cestovaní v EÚ ponúknuť rovnaké preferenčné podmienky, čím by sa uľahčilo uplatňovanie ich práv na voľný pohyb. Osobitné podmienky a zaobchádzanie môžu zahŕňať bezplatný prístup; znížené sadzby, mýto alebo užívateľské poplatky; prednostný prístup, osobnú asistenciu, podporu (napríklad prístup k sprievodcom v Braillovom písme a audiosprievodcom) a pomôcky na podporu mobility, napríklad pri využívaní verejnej a súkromnej dopravy, počas kultúrnych podujatí a návštev múzeí, koncertov alebo rekreačných a športových centier či zábavných parkov.

Zlepšené práva osôb so zdravotným postihnutím a so zníženou pohyblivosťou sú takisto súčasťou iniciatívy „Lepšia ochrana cestujúcich a ich práv“. Ak napríklad osoby so zdravotným postihnutím a so zníženou pohyblivosťou musí pri cestovaní lietadlom sprevádzať osoba, ktorá pomáha splniť požiadavky na bezpečnosť letectva, táto osoba bude cestovať

⁵⁸ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom Únia rovnosti: Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030, COM(2021) 101 final.

⁵⁹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1597&langId=sk>.

⁶⁰ Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa ustanovuje európsky preukaz osoby so zdravotným postihnutím a európsky parkovací preukaz pre osoby so zdravotným postihnutím, COM(2023) 512 final.

⁶¹ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13517-European-disability-card_sk.

bezplatne⁶². Prepracovaným znením nariadenia o právach cestujúcich v železničnej preprave⁶³, ktoré sa začalo uplatňovať 7. júna 2021, sa podporujú cezhraničné cesty a obsahuje aj zlepšené pravidlá pre osoby so zdravotným postihnutím a osoby so zníženou pohyblivosťou (najmä skrátenie lehoty na predbežné informovanie o žiadosti o pomoc na 24 hodín).

Komisia takisto obnovila svoju stratégiu ľudských zdrojov s opatreniami na podporu rozmanitosti medzi svojimi zamestnancami, a to aj v prípade osôb so zdravotným postihnutím. Cieľom stratégie je podporovať rozmanité a inkluzívne pracovné prostredie bez diskriminácie. Ako už bolo vysvetlené, Komisia v nadväznosti na stratégiu v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím teraz predkladá aj Príručku osvedčených volebných postupov v členských štátoch zameranú na účasť občanov so zdravotným postihnutím na volebnom procese, ako aj prehľad práv elektronického hlasovania, čím sa podporí prístupnosť volieb (*pozri aj oddiel 6.2.2*).

Komisia 11. októbra 2023 uverejnila oznámenie s názvom Demografické zmeny v Európe: súbor nástrojov pre opatrenia, v ktorom sa členským štátom predstavujú nástroje, ktoré sú k dispozícii na riešenie demografických výziev a ich vplyvu, a to aj s cieľom posilniť postavenie starších generácií a udržiavať ich blahobyť. Pripomína sa v ňom, že rešpektovanie starších občanov a ich psychickej a fyzickej pohody je základom prosperujúcej „dlhovekej spoločnosti“ ako celku. V stratégiách týkajúcich sa Únie rovnosti, ktoré Komisia prijala v rokoch 2020 a 2021, sa zdôrazňuje potreba bojovať proti stereotypom, bojovať proti **diskriminácii z dôvodu veku** v rámci príslušnej pôsobnosti, podporovať rozmanitosť a začlenenie na pracovisku a poskytovať všetkým rovnaké príležitosti, aby k tomu mohli prispievať a prosperovať. Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní chráni najmä pred diskrimináciou z dôvodu veku pri práci⁶⁴.

Komisia pokračovala vo vykonávaní **stratégie EÚ v oblasti práv dieťaťa** prijatej v roku 2021⁶⁵, ktorej cieľom je dbať na práva detí vo všetkých oblastiach činnosti EÚ a zrealizovať takmer 40 činností v rámci súčasnej aj nadchádzajúcej Komisie. Stratégia obsahuje odporúčania pre členské štáty v šiestich tematických oblastiach. Zaoberá sa diskrimináciou na základe sociálno-ekonomických faktorov a podporuje rovnaké príležitosti v prístupe k vzdelávaniu, zdravotníckym službám a justičným systémom. Komisia takisto zriadila platformu EÚ pre participáciu detí⁶⁶, ktorá spája deti zapojené do rôznych existujúcich mechanizmov participácie detí v celej EÚ a zapája ich do rozhovorov a činností, ktoré prispievajú k demokratickým procesom a tvorbe politík. V tejto súvislosti je cieľom Európskej

⁶² Osoby so zníženou pohyblivosťou budú takisto chránené pred diskrimináciou pri multimodálnych cestách, pričom na prestupových miestach im budú pomáhať dopravcovia a prevádzkovatelia terminálov, ak tieto osoby cestujú na základe jednej prepravnej zmluvy. V prípade určitých multimodálnych uzlov osobnej dopravy budú môcť o svojej ceste predbežne informovať všetkých dotknutých prevádzkovateľov prostredníctvom jedného oznámenia s využitím jednotných kontaktných miest zriadených na základe nových právnych predpisov.

⁶³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/782 z 29. apríla 2021 o právach a povinnostiach cestujúcich v železničnej preprave (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 172, 17.5.2021, s. 1 – 52).

⁶⁴ Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.

⁶⁵ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov Stratégia EÚ v oblasti práv dieťaťa, COM(2021) 142 final.

⁶⁶ <https://eu-for-children.europa.eu/>.

záruky pre deti riešiť sociálne vylúčenie tým, že sa deťom v núdzi zaručí účinný prístup ku kľúčovým službám vrátane bezplatného vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve⁶⁷.

V roku 2022 Komisia prijala aj návrh na **zabezpečenie uznávania rodičovstva medzi členskými štátmi**⁶⁸. Cieľom návrhu je zabezpečiť právnu zrozumiteľnosť pre všetky druhy rodín, ktoré sa nachádzajú v cezhraničnej situácii v rámci EÚ, či už preto, že sa presťahovali z jedného členského štátu do druhého na účely cestovania alebo pobytu, alebo preto, že majú rodinných príslušníkov alebo majetok v inom členskom štáte. Podľa návrhu by rodičovstvo, ktoré je určené v jednom členskom štáte, malo byť uznané vo všetkých ostatných členských štátoch bez akéhokoľvek osobitného postupu. Týka sa to najmä práv vyplývajúcich z rodičovstva podľa vnútroštátneho práva, ako je právo dieťaťa na výživné alebo dedičstvo v inom členskom štáte⁶⁹.

Komisia takisto dosiahla ďalší pokrok vo vykonávaní svojej úplne prvej **stratégie pre rovnosť LGBTIQ osôb** na roky 2020 – 2025⁷⁰. Dňa 12. apríla 2023 vydala správu o pokroku, v ktorej predstavila stav vykonávania stratégie v období do februára 2023⁷¹. Podskupina pre rovnosť LGBTIQ osôb v rámci skupiny na vysokej úrovni pre nediskrimináciu, rovnosť a rozmanitosť vypracovala súbor usmernení na podporu členských štátov pri prijímaní konkrétnych opatrení na posilnenie ochrany práv LGBTIQ osôb⁷².

Komisia v decembri 2020 prijala **stratégiu posilnenia uplatňovania Charty základných práv v EÚ**⁷³. Stratégia dopĺňa ciele politické opatrenia prijaté vo viacerých oblastiach, a to aj pokiaľ ide o práva občanov EÚ. Poskytuje súbor opatrení na zvýšenie účinnosti základných práv v celej EÚ počas desaťročného obdobia. Od roku 2020 Komisia predkladá tematické výročné správy o uplatňovaní charty so zameraním na oblasti strategického významu. Správa za rok 2023 je venovaná „účinnnej právnej ochrane a prístupu k spravodlivosti“ ako predpokladu uplatňovania základných práv.

⁶⁷ Odporúčanie Rady (EÚ) 2021/1004 zo 14. júna 2021, ktorým sa zriaďuje Európska záruka pre deti.

⁶⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/ip_22_7509; návrh nariadenia Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní rozhodnutí a prijímaní verejných listín vo veciach rodičovstva a o zavedení európskeho osvedčenia o rodičovstve, COM(2022) 695 final. Tento návrh vychádza z článku 81 ods. 3 ZFEÚ, ktorým sa Únii poskytuje právomoc prijímať opatrenia týkajúce sa rodinného práva s cezhraničnými dôsledkami.

⁶⁹ Pokiaľ ide o uplatňovanie práv vyplývajúcich z práva EÚ, členské štáty sú už teraz podľa judikatúry Súdneho dvora povinné uznať rodičovstvo určené v iných členských štátoch. Tieto práva zahŕňajú okrem iného právo na voľný pohyb.

⁷⁰ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Únia rovnosti: stratégia pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025, COM(2020) 698 final.

⁷¹ https://commission.europa.eu/system/files/2023-04/JUST_LGBTIQ%20Strategy_Progress%20Report_FINAL_WEB.pdf.

⁷² https://commission.europa.eu/system/files/2022-09/guidelines_for_strategies_and_action_plans_to_enhance_lgbtiq_equality_2022final16_05.pdf.

⁷³ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Stratégia posilnenia uplatňovania Charty základných práv v EÚ, COM(2020) 711 final.

V decembri 2022 Komisia predložila legislatívne návrhy na posilnenie úlohy **subjektov pre rovnaké zaobchádzanie**⁷⁴, najmä tým, že sa im poskytne väčšia nezávislosť, zdroje a právomoci, aby mohli účinnejšie bojovať proti diskriminácii v Európe. Subjekty pre rovnaké zaobchádzanie zohrávajú významnú úlohu pri poskytovaní pomoci obetiam diskriminácie a praktickom vykonávaní právnych predpisov EÚ o nediskriminácii v reálnom živote. Cieľom týchto nových právnych predpisov je umožniť naplno využiť potenciál subjektov pre rovnaké zaobchádzanie. Budú sa nimi lepšie chrániť obeť diskriminácie a pomôže sa predchádzať diskriminácii.

V apríli 2022 Komisia vyhlásila víťazov úplne prvého ročníka ocenenia Európske hlavné mestá začlenenia a rozmanitosti; víťazi druhého ročníka boli vyhlásení v apríli 2023⁷⁵. Komisia tým, že oslavuje Európsky mesiac rozmanitosti, zvyšuje informovanosť o význame začlenenia a rozmanitosti na pracovisku a v spoločnosti v celej EÚ. V rámci Európskeho mesiaca rozmanitosti, ktorý sa každoročne oslavuje od roku 2020, sa oceňuje úsilie organizácií o pomoc pri budovaní prostredia rovnosti a inkluzívneho prostredia v prospech všetkých. Európska komisia pokračovala v podpore rozmanitých a inkluzívnych pracovísk a vo výmene osvedčených postupov medzi zamestnávateľmi v Európe prostredníctvom platformy EÚ pre charty rozmanitosti.

5.2. Vývoj judikatúry

Počas obdobia, na ktoré sa vzťahuje táto správa, Súdny dvor vydal niekoľko kľúčových rozsudkov týkajúcich sa nediskriminácie občanov EÚ z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.

Pokiaľ ide o slobodu náboženského vyznania, Súdny dvor vo veci *L.F./S.C.R.L*⁷⁶ rozhodol, že náboženstvo a presvedčenie sa musia považovať za jediný dôvod diskriminácie vzťahujúci sa tak na náboženské presvedčenie, ako aj na filozofické alebo duchovné presvedčenie⁷⁷.

Vo veci *A/HK Danmark a HK/Privat*⁷⁸ sa konštatovalo, že veková hranica stanovená v stanovách organizácie na oprávnenie zamestnancov na účely voliteľnosti do funkcie predsedu danej organizácie predstavovala diskrimináciu na základe veku.

⁷⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/ip_22_7507. Návrh smernice Rady o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie v oblasti rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod, rovnakého zaobchádzania s osobami v oblasti zamestnanosti a povolania bez ohľadu na ich náboženské vyznanie alebo vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu, rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach súvisiacich so sociálnym zabezpečením a v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu, ktorou sa vypúšťa článok 13 smernice 2000/43/ES a článok 12 smernice 2004/113/ES, COM(2022) 689; návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie v oblasti rovnakého zaobchádzania so ženami a s mužmi a rovnosti príležitostí pre ženy a mužov vo veciach zamestnanosti a povolania a ktorou sa vypúšťa článok 20 smernice 2006/54/ES a článok 11 smernice 2010/41/EÚ, COM(2022) 688 final.

⁷⁵ <https://eudiversity2023.eu/>.

⁷⁶ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 13. októbra 2022, *L.F./S.C.R.L.*, [C-344/20](#), EU:C:2022:774.

⁷⁷ [Pozri tlačovú správu](#).

⁷⁸ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 2. júna 2022, *A/HK Danmark a HK/Privat*, [C-587/20](#), EU:C:2022:419.

Pokiaľ ide o nediskrimináciu na základe sexuálnej orientácie, Súdny dvor vo veci *J.K./TP S.A.*⁷⁹ rozhodol, že sexuálna orientácia nemôže byť dôvodom neuzavretia zmluvy so samostatne zárobkovo činnou osobou.

Tieto a ďalšie veci týkajúce sa nediskriminácie sú podrobnejšie vysvetlené v prílohe II.

6. PRÁVO NA SLOBODNÝ POHYB A POBYT NA ÚZEMÍ ČLENSKÝCH ŠTÁTOV (ČLÁNOK 20 ODS. 2 A ČLÁNOK 21 ZFEÚ)

6.1. Úvod

Podľa článku 20 ods. 2 písm. a) a článku 21 ZFEÚ majú občania EÚ právo na slobodný pohyb a pobyt na území členských štátov, pričom toto právo podlieha obmedzeniam a podmienkam stanoveným v zmluvách a v opatreniach prijatých na ich vykonanie⁸⁰.

Podľa prieskumu Eurobarometra o občianstve a demokracii z roku 2023 si 80 % občanov EÚ uvedomuje svoje právo na pobyt v ktoromkoľvek členskom štáte za predpokladu, že sú splnené určité podmienky. Veľká väčšina respondentov má pozitívny postoj k voľnému pohybu občanov EÚ v rámci EÚ. Približne 9 z 10 respondentov (89 %) súhlasí s tým, že toto právo je pre nich osobne prínosné, pričom približne 7 z 10 respondentov (69 %) rozhodne súhlasí. Podobne vyše 8 z 10 respondentov (83 %) súhlasí s tým, že voľný pohyb občanov EÚ je prínosom pre hospodárstvo, pričom približne polovica (51 %) rozhodne súhlasí.

Bolo zaznamenaných 13,7 milióna migrujúcich občanov EÚ (občania, ktorí sa presťahovali, aby žili, pracovali alebo študovali v inom členskom štáte)⁸¹. V roku 2021 napríklad 1,4 milióna osôb, ktoré predtým mali pobyt v jednom členskom štáte EÚ, migrovalo do iného členského štátu, čo predstavuje nárast takmer o 17 % v porovnaní s rokom 2020⁸².

Komisia v sledovanom období riešila 480 sťažností od občanov a vyše 4 100 listov/individuálnych otázok v súvislosti s uplatňovaním práva na voľný pohyb. Tento vysoký počet možno čiastočne vysvetliť pandémiou COVID-19. S cieľom obmedziť šírenie ochorenia COVID-19 prijali členské štáty EÚ rôzne opatrenia, z ktorých niektoré, ako napríklad požiadavky na podstúpenie karantény alebo testu na koronavírus, mali vplyv na právo občanov voľne sa pohybovať v rámci EÚ (*pozri aj oddiel 6.2.3*). Okrem týchto otázok súvisiacich s ochorením COVID-19 sa mnohé iné sťažnosti a otázky týkali práva na vstup a pobyt rodinných príslušníkov občanov EÚ, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín (podmienky udeľovania víz a pobytových preukazov, ďalšie formality), a podmienok, za ktorých môžu občania EÚ uplatňovať svoje právo na voľný pohyb. Komisia sa zaoberala aj 101 otázkami a 13 petíciami zo strany Európskeho parlamentu týkajúcimi sa voľného pohybu. Väčšina z nich

⁷⁹ Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) z 12. januára 2023, *J.K./TP S.A.*, [C-356/21](#), EU:C:2023:9.

⁸⁰ Pozri najmä smernicu 2004/38/ES o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Ú. v. EÚ L 158, 30.4.2004, s. 77) (ďalej len „smernica o voľnom pohybe“).

⁸¹ K 1. januáru 2022, zdroj Eurostat ([demo_pop1ctz](#)).

⁸² Zdroj Eurostat ([migr_imm5prv](#)).

súvisela aj s výkonom práva na voľný pohyb počas pandémie COVID-19, a najmä používaním digitálneho COVID preukazu EÚ.

Občania adresovali otázky týkajúce sa ich osobných práv EÚ aj službe Vaša Európa – Poradenstvo⁸³. V rokoch 2021 až 2023⁸⁴ služba Vaša Európa – Poradenstvo prijala viac než 18 899 otázok týkajúcich sa postupov vstupu a práva na pobyt a viac než 786 otázok týkajúcich sa politických a justičných práv. Tieto témy spoločne pokrývajú 28 % všetkých otázok, ktoré prijala služba Vaša Európa – Poradenstvo.

Migrujúci občania EÚ, ktorí boli negatívne ovplyvnení nesprávnym uplatňovaním práva EÚ zo strany subjektov verejného sektora, môžu získať pomoc aj od siete SOLVIT⁸⁵, ktorá bola zriadená so zámerom rýchlo reagovať a hľadať riešenia na vnútroštátnej úrovni. V rokoch 2020 až 2023⁸⁶ sieť SOLVIT riešila približne 994 prípadov týkajúcich sa voľného pohybu osôb.

Občania EÚ môžu zasielať otázky aj kontaktnému centru Komisie Europe Direct (EDCC) v rámci Komisie. V rokoch 2021 až 2023 odpovedalo centrum EDCC dokopy na takmer 17 000 otázok o voľnom pohybe osôb⁸⁷.

6.2. Vývoj politiky

6.2.1. Uľahčenie voľného pohybu

Komisia nedávno prijala niekoľko opatrení na zabezpečenie toho, aby členské štáty plne dodržiavali právne predpisy EÚ o voľnom pohybe, a to aj prostredníctvom konaní o nesplnení povinnosti v prípadoch nezlučiteľnosti vnútroštátnych právnych predpisov s právom EÚ.

Ako už bolo vysvetlené a ako bolo oznámené v oznámení s názvom Správa o občianstve za rok 2020, Komisia teraz **aktualizuje usmernenie z roku 2009 na lepšiu transpozíciu a uplatňovanie smernice 2004/38/ES**⁸⁸ (ďalej len „smernica o voľnom pohybe“) ako súčasť balíka opatrení v oblasti občianstva. Usmernenie poskytuje právny výklad, praktické usmernenia a príklady kľúčových otázok týkajúcich sa práva na voľný pohyb vrátane rozsahu oprávnených osôb, požiadaviek na vstup pre občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov, ktorí sú občanmi tretích krajín, práva na pobyt v dĺžke viac ako tri mesiace a práva na trvalý pobyt. Zahŕňa aj usmernenie pre občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov, ktorí majú nárok na rovnaké zaobchádzanie, pokiaľ ide o prístup k sociálnej pomoci, sociálnym dávkam

⁸³ <https://europa.eu/youreurope/advice/>.

⁸⁴ Do 7. júla 2023.

⁸⁵ SOLVIT je služba, ktorú poskytujú vnútroštátne správne orgány v rámci EÚ a EHP. Národné centrá SOLVIT prijímajú sťažnosti občanov a spolupracujú prostredníctvom online databázy s cieľom pomôcť im riešiť problémy mimosúdnou cestou a bezplatne.

⁸⁶ Do 30. júna 2023 a na základe uzavretých prípadov (vyriešené a nevyriešené prípady).

⁸⁷ Do 1. júla 2023. 13 925 otázok sa týkalo „voľného pohybu občanov EÚ (pobyt, cestovanie)“ a 3 041 otázok sa týkalo „rodinných príslušníkov občanov EÚ (pobyt, cestovanie)“.

⁸⁸ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade o usmernení na lepšiu transpozíciu a uplatňovanie smernice 2004/38/ES o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, KOM(2009) 313 v konečnom znení.

a zdravotnej starostlivosti⁸⁹ v hostiteľskom členskom štáte, ako aj usmernenie o obmedzeniach práva na voľný pohyb založených na verejnom poriadku a verejnej bezpečnosti.

V súlade s oznámením s názvom Správa o občianstve za rok 2020 a so stratégiou pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025⁹⁰ sa v revidovanom usmernení zohľadňuje rozmanitosť rodín, a preto pomáha všetkým členom (vrátane detí) všetkých rodín (vrátane dúhových rodín) uplatňovať si právo na voľný pohyb v praxi, v súlade s judikatúrou Súdneho dvora. Objasňuje sa v ňom, že ak sú vzťahy, ako sú manželstvá osôb rovnakého pohlavia a rodičovstvo osôb rovnakého pohlavia, riadne potvrdené osvedčením vydaným členským štátom, tieto vzťahy musia byť uznané ostatnými členskými štátmi na účely výkonu práv priznaných podľa práva EÚ, aj keď takéto vzťahy nie sú právne upravené vo ich vnútroštátnom práve.

Okrem toho sa v aktualizovanom usmernení na základe poznatkov získaných z pandémie COVID-19 rieši aj uplatňovanie reštriktívnych opatrení na voľný pohyb pre obavy z hľadiska verejného zdravia. Komisia bude naďalej dôkladne monitorovať správne uplatňovanie a vykonávanie pravidiel voľného pohybu a nové usmernenie bude užitočným nástrojom na tento účel.

Komisia pokračovala aj vo svojom úsilí zameranom na **časť dohody o vystúpení Spojeného kráľovstva z EÚ týkajúcu sa práv občanov** v členských štátoch. To zahŕňa zabezpečenie toho, aby sa práva oprávnených osôb a ich rodinných príslušníkov podľa dohody o vystúpení dodržiavali v iných oblastiach politiky, najmä pokiaľ ide o cestovanie do schengenského priestoru a v rámci neho.

Komisia okrem toho pravidelne vyjadruje **obavy spojené s vykonávaním časti dohody o vystúpení týkajúcej sa práv občanov zo strany Spojeného kráľovstva** v Osobitnom výbore pre práva občanov a v Spoločnom výbore, a to tak prostredníctvom písomných výmen, ako aj počas zasadnutí. Od roku 2020 osobitný výbor zasadal 13-krát.

Hoci sa na základe toho vyriešili viaceré obavy týkajúce sa vykonávania, Komisia je naďalej znepokojená dvoma systémovými nedostatkami pri vykonávaní v Spojenom kráľovstve, ktoré majú vplyv na občanov EÚ s pobytovým statusom v rámci vnútroštátneho pobytového režimu Spojeného kráľovstva, ktorým sa vykonáva dohoda o vystúpení. Prvý nedostatok sa týka chýbajúcej právnej istoty, pokiaľ ide o to, či sú občania EÚ chránení dohodou o vystúpení. Druhý nedostatok sa týka možného uplynutia platnosti predbežného statusu usadenej osoby, pričom v takom prípade sa od občanov EÚ vyžadovalo, aby opätovne požiadali o udelenie

⁸⁹ Osoby, ktoré majú dočasný pobyt v inom členskom štáte, ako je členský štát, v ktorom sú poistené, majú na základe európskeho preukazu zdravotného poistenia nárok na akékoľvek potrebné lekárske ošetrovanie. Okrem práv vyplývajúcich z nariadenia (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia môžu mať osoby prístup k zdravotnej starostlivosti aj v ktorejkoľvek inej krajine EÚ, ako je krajina ich pobytu, a môžu im byť uhradené náklady na starostlivosť v zahraničí na základe smernice 2011/24/EÚ o právach pacientov pri cezhraničnej zdravotnej starostlivosti.

⁹⁰ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom Únia rovnosti: stratégia pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025, COM(2020) 698 final.

statusu usadenej osoby⁹¹. Pokiaľ ide o túto otázku, Komisia sa v roku 2022 ako tretia strana zúčastnila na vnútroštátnom súdnom preskúmaní pred Najvyšším súdom Spojeného kráľovstva. Najvyšší súd zistil, že uplynutie platnosti predbežného statusu usadenej osoby a požiadavka podania druhej žiadosti na účely dosiahnutia zmeny na status usadenej osoby nie sú v súlade s dohodou o vystúpení. Spojené kráľovstvo v súčasnosti pracuje na vykonaní tohto rozsudku. Okrem toho je Komisia znepokojená integritou digitálneho statusu Spojeného kráľovstva vzhľadom na to, že v minulosti sa zobrazovali nesprávne informácie a digitálny systém nebol k dispozícii.

Komisia zároveň pracuje na opatreniach v **iných oblastiach práva EÚ s potenciálnym vplyvom na voľný pohyb migrujúcich občanov EÚ**. Komisia napríklad v roku 2022 predložila legislatívny návrh zameraný na digitalizáciu konania o udelení víza pre krajiny schengenského priestoru. Cieľom tohto nového právneho predpisu je zabezpečiť, aby rodinní príslušníci migrujúcich občanov EÚ mohli podávať žiadosti o víza online⁹².

Komisia 6. septembra 2023 v oznámení týkajúcom sa tejto otázky⁹³ navrhla aj konkrétne kroky na ďalšiu digitalizáciu **koordinácie systémov sociálneho zabezpečenia** v Európe. Stanovujú sa v ňom opatrenia na urýchlenie a zjednodušenie cezhraničného prístupu k službám sociálneho zabezpečenia vďaka plnému využívaniu digitálnych nástrojov a zníženiu administratívnej záťaže pre občanov a podniky. Zlepší sa tým výmena informácií medzi vnútroštátnymi inštitúciami sociálneho zabezpečenia a urýchli sa cezhraničné uznávanie nárokov na dávky a ich poskytovanie. To uľahčí Európanom život a prácu v zahraničí a cestovanie do zahraničia, podnikom obchodovanie v iných krajinách EÚ a vnútroštátnym správnym orgánom cezhraničnú koordináciu sociálneho zabezpečenia.

6.2.2. Vývoj v oblasti preukazov totožnosti a dokladov o pobyte

Od 2. augusta 2021 sa na všetky členské štáty vzťahuje nariadenie o posilnení **zabezpečenia preukazov totožnosti občanov EÚ a dokladov o pobyte** vydávaných občanom EÚ a ich rodinným príslušníkom vykonávajúcim svoje právo na voľný pohyb⁹⁴. Komisia 20. septembra

⁹¹ Predbežný status usadenej osoby by mal zodpovedať právu na prechodný pobyt podľa smernice EÚ o voľnom pohybe a status usadenej osoby by mal zodpovedať právu na trvalý pobyt.

⁹² Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa menia nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 767/2008, (ES) č. 810/2009 a (EÚ) 2017/2226, nariadenia Rady (ES) č. 1683/95, (ES) č. 333/2002, (ES) č. 693/2003 a (ES) č. 694/2003 a Dohovor, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda, pokiaľ ide o digitalizáciu konania o udelení víza, COM(2022) 658 final.

⁹³ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o digitalizácii v oblasti koordinácie sociálneho zabezpečenia: uľahčenie voľného pohybu na jednotnom trhu, COM(2023) 501 final.

⁹⁴ Ako sa uvádza v poslednej správe o pokroku podľa článku 25 ZFEÚ, Európsky parlament a Rada prijali v júni 2019 nariadenie o posilnení zabezpečenia preukazov totožnosti občanov EÚ a dokladov o pobyte vydávaných občanom EÚ a ich rodinným príslušníkom vykonávajúcim svoje právo na voľný pohyb [nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1157 z 20. júna 2019 o posilnení zabezpečenia preukazov totožnosti občanov Únie a dokladov o pobyte vydávaných občanom Únie a ich rodinným príslušníkom vykonávajúcim svoje právo na voľný pohyb] (Ú. v. EÚ L 188, 12.7.2019, s. 67 – 78). Týmto nariadením sa zaviedli minimálne spoločné bezpečnostné normy, vďaka ktorým sa preukazy totožnosti a doklady o pobyte stali bezpečnejšími a spoľahlivejšími.

2023 uverejnila správu o vykonávaní nariadenia, najmä o ochrane základných práv a osobných údajov⁹⁵.

Komisia okrem toho oznámila, že má v úmysle nadviazať na hĺbkové posúdenie a potrebné konzultácie a predložiť návrh **nariadenia o digitalizácii cestovných dokladov a uľahčení cestovania**⁹⁶. Zavedením digitálnych cestovných dokladov pre občanov EÚ sa Komisia usiluje uľahčiť cestovanie cez vonkajšie hranice, zmierniť tlak a prekážky na hraničných priechodoch s cieľom skrátiť čakacie lehoty a zvýšiť bezpečnosť a efektívnosť hraničných kontrol. Zameriava sa takisto na to, aby sa uľahčil výkon práva na voľný pohyb občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov.

Komisia okrem toho pokračuje v skúmaní spôsobov, ako podporiť používanie digitálnych nástrojov a inovácií, ktoré využívajú potenciál preukazov totožnosti vydaných podľa nových pravidiel pre služby **elektronickej verejnej správy a elektronické služby pre podniky**, ako aj spôsobov, ako zabezpečiť, aby migrujúci občania EÚ mohli takisto využívať takéto služby.

Európsky parlament a Rada dosiahli 8. novembra 2023 politickú dohodu o nariadení, ktorým sa stanovuje rámec pre **európsku digitálnu identitu**, ako ho navrhla Komisia v júni 2021⁹⁷. Rámcom sa členským štátom ukladá povinnosť sprístupniť európske peňaženky digitálnej identity všetkým občanom EÚ, osobám s pobytom v EÚ a podnikom EÚ, čo im umožní bezproblémovú cezhraničnú identifikáciu online a offline na účely verejných a súkromných služieb. Novým nariadením sa vytvára harmonizovaný bezpečný rámec, ktorý umožní občanom prepojiť svoje vnútroštátne digitálne identity s digitálnymi atribútmi a potvrdeniami (napr. odborné kvalifikácie alebo diplomy), čo im umožní nahradiť rôzne hmotné preukazy a pasy a podpisovať sa elektronicky, čím sa zjednoduší ich každodenný život. Napríklad cestovanie sa výrazne uľahčí, pretože európske peňaženky digitálnej identity možno použiť na ubytovanie sa v hoteli alebo na prenájom auta vo všetkých členských štátoch. Pozitívne účinky prinesie aj v súvislosti s pracovnou mobilitou: pri nástupe do nového zamestnania v inom členskom štáte európske peňaženky digitálnej identity výrazne uľahčia podpis pracovnej zmluvy, odhlásenie z predchádzajúceho miesta bydliska a prihlásenie na novej adrese. Európske peňaženky digitálnej identity by mohli podporiť aj ďalšie administratívne kroky, ako je registrácia vozidla. Európske peňaženky digitálnej identity poskytnú alternatívy k riešeniam súkromnej identity ponúkaným platformami, pričom budú pohodlnejšie, bezpečnejšie a budú zvyšovať ochranu súkromia.

⁹⁵ Správa Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov podľa článku 13 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1157 z 20. júna 2019 o posilnení zabezpečenia preukazov totožnosti občanov Únie a dokladov o pobyte vydávaných občanom Únie a ich rodinným príslušníkom vykonávajúcim svoje právo na voľný pohyb, COM(2023) 538 final.

⁹⁶ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade „Stratégia na dosiahnutie plne funkčného a odolného schengenského priestoru“, COM(2021) 277 final, s. 8. Schengenský priestor zahŕňa väčšinu štátov, v ktorých možno uplatňovať právo na voľný pohyb.

⁹⁷ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o stanovenie rámca pre európsku digitálnu identitu, COM(2021) 281 final.

6.2.3. Voľný pohyb počas pandémie COVID-19

Pandémia COVID-19 so sebou priniesla viacero bezprecedentných výziev týkajúcich sa voľného pohybu v rámci EÚ. S cieľom obmedziť šírenie ochorenia COVID-19 prijali členské štáty EÚ rôzne opatrenia, z ktorých niektoré, ako napríklad požiadavky na podstúpenie karantény alebo testu na koronavírus, mali vplyv na právo občanov voľne sa pohybovať v rámci EÚ.

Všetky obmedzenia voľného pohybu osôb v EÚ s cieľom obmedziť šírenie ochorenia COVID-19 museli vychádzať z osobitných a obmedzených dôvodov verejného záujmu, konkrétne ochrany verejného zdravia. V reakcii na pandémiu tak členské štáty mohli uložiť opatrenia obmedzujúce voľný pohyb osôb v rámci EÚ, ale takéto opatrenia nemohli ísť nad rámec toho, čo bolo nevyhnutne potrebné a primerané, alebo rozlišovať medzi cestujúcimi na základe ich štátnej príslušnosti. Komisia monitorovala, či členské štáty tieto zásady dodržiavajú.

Komisia okrem toho od začiatku pandémie neúnavne pracuje na posilnení spolupráce medzi členskými štátmi a ich vzájomnej koordinácie. Prostredníctvom niekoľkých odporúčaní Rady sa zaviedol dobre koordinovaný, predvídateľný a transparentný prístup k prijímaniu obmedzení voľného pohybu. Už v oznámení s názvom Správa o občianstve za rok 2020 sa skutočne spomenulo, že Komisia predložila návrh odporúčania Rady o **koordinovanom prístupe k obmedzeniu voľného pohybu** v reakcii na pandémiu COVID-19, ktorý Rada prijala 13. októbra 2020. Odvtedy a v reakcii na smer, akým sa pandémia vyvíjala, sa toto odporúčanie niekoľkokrát aktualizovalo⁹⁸.

S cieľom uľahčiť právo na voľný pohyb Komisia predložila aj návrh **digitálneho COVID preukazu EÚ**, ktorý Európsky parlament a Rada prijali v júni 2021⁹⁹ a ktorý bol kľúčovým prvkom reakcie Európy na pandémiu COVID-19. Jeho rýchle prijatie a zavedenie umožnilo európskym občanom voľný pohyb a európskemu odvetviu cestovného ruchu otvoriť sa včas na letnú sezónu 2021. Nástroj poskytol spoľahlivý a dôveryhodný systém na predloženie dôkazu o očkovaní proti ochoreniu COVID-19, prekonaní tohto ochorenia alebo vykonaní testu. Zároveň sa ním zabránilo fragmentovanému a pravdepodobne nezlučiteľnému systému vnútroštátnych preukazov. V prípade, že členský štát zrušil cestovné obmedzenia súvisiace s pandemiou pre osoby s dôkazom o očkovaní, vykonaní testu alebo prekonaní ochorenia, digitálny COVID preukaz EÚ zaručoval, že všetci občania EÚ, ktorí sú ich držiteľmi, mohli využívať tieto výnimky. Európsky parlament a Rada 29. júna 2022 predĺžili obdobie

⁹⁸ Odporúčanie Rady (EÚ) 2021/119 z 1. februára 2021, ktorým sa mení odporúčanie (EÚ) 2020/1475 o koordinovanom prístupe k obmedzeniu voľného pohybu v reakcii na pandémiu COVID-19 (Ú. v. EÚ L 361, 2.2.2021, s. 1); odporúčanie Rady (EÚ) 2021/961 zo 14. júna 2021, ktorým sa mení odporúčanie (EÚ) 2020/1475 o koordinovanom prístupe k obmedzeniu voľného pohybu v reakcii na pandémiu COVID-19 (Ú. v. EÚ L 2131, 16.6.2021, s. 1) a odporúčanie Rady (EÚ) 2022/107 z 25. januára 2022 o koordinovanom prístupe na uľahčenie bezpečného voľného pohybu počas pandémie COVID-19, ktorým sa nahrádza odporúčanie (EÚ) 2020/1475 (Ú. v. EÚ L 18, 27.1.2022, s. 110).

⁹⁹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/953 zo 14. júna 2021 o rámci pre vydávanie, overovanie a uznávanie interoperabilných potvrdení o očkovaní proti ochoreniu COVID-19, o vykonaní testu a prekonaní tohto ochorenia (digitálny COVID preukaz EÚ) s cieľom uľahčiť voľný pohyb počas pandémie ochorenia COVID-19 (Ú. v. EÚ L 211, 15.6.2021, s. 1).

uplatňovania nariadenia o digitálnom COVID preukaze EÚ do 30. júna 2023¹⁰⁰. Týmto predĺžením sa zabezpečilo, aby cestujúci mohli ďalej používať svoj preukaz v prípade, že by si značné zhoršenie epidemiologickej situácie vyžadovalo, aby členské štáty dočasne opätovne zaviedli cestovné obmedzenia.

Digitálny COVID preukaz EÚ sa zároveň rýchlo stal normou v Európe aj mimo nej, pričom k systému sa okrem 27 členských štátov pripojilo 51 krajín a území mimo EÚ. S viac ako dvomi miliardami vydaných preukazov digitálny COVID preukaz EÚ preukázal schopnosť inštitúcií EÚ vytvoriť a prispôsobiť inovatívne a funkčné riešenia v rekordne krátkom čase. Európsky ombudsman to uznal aj tým, že digitálny COVID preukaz EÚ získal Cenu ombudsmana za dobrú správu vecí verejných v kategórii inovácie¹⁰¹.

Komisia sa neustále usiluje o to, aby boli ľuďom poskytované presné a používateľsky ústretové informácie o digitálnom COVID preukaze EÚ a o cestovných obmedzeniach, napríklad vytvorením platformy **Re-open EU** a uverejnením odpovedí na často kladené otázky týkajúce sa týchto tém. Platforma Re-open EU zaznamenala od júna 2020 do októbra 2022 približne 44,7 milióna návštev a stránka s často kladenými otázkami zaznamenala 1,5 milióna jedinečných zobrazení.

Po zlepšení epidemiologickej situácie Komisia zamerala úsilie na zabezpečenie toho, aby sa obmedzenia rušili koordinovaným spôsobom. Od augusta 2022 členské štáty zrušili všetky cestovné obmedzenia v rámci EÚ, a to vrátane požiadavky predložiť digitálny COVID preukaz EÚ¹⁰².

Keďže všetky členské štáty zrušili cestovné obmedzenia v rámci EÚ a Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) 5. mája 2023 vyhlásila, že ochorenie COVID-19 už nepredstavuje

¹⁰⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/1034 z 29. júna 2022, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2021/953 o rámci pre vydávanie, overovanie a uznávanie interoperabilných potvrdení o očkovaní proti ochoreniu COVID-19, o vykonaní testu a prekonaní tohto ochorenia (digitálny COVID preukaz EÚ) s cieľom uľahčiť voľný pohyb počas pandémie ochorenia COVID-19 (Ú. v. EÚ L 173, 30.6.2022, s. 37).

¹⁰¹ <https://www.ombudsman.europa.eu/sk/press-release/sk/171613>. Významný potenciál technickej infraštruktúry digitálneho COVID preukazu EÚ, ktorá je v súlade s hodnotami EÚ, ako je ochrana údajov, softvér s otvoreným zdrojovým kódom a prístupnosť, uznala aj celosvetová sieť pre digitálne zdravotné preukazy, zriadená Svetovou zdravotníckou organizáciou, ktorá je založená na technológii digitálneho COVID preukazu EÚ a ktorú Komisia podporuje na technickej úrovni ako súčasť významného partnerstva pre digitálne zdravie. Pozri https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_23_3043.

¹⁰² Viac informácií o úsilí Komisie o uľahčenie voľného pohybu počas pandémie COVID-19 možno nájsť v rôznych správach Komisie o vykonávaní nariadenia o digitálnom COVID preukaze EÚ v rokoch 2021 a 2022: správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade podľa článku 16 ods. 1 nariadenia (EÚ) 2021/953 o rámci pre vydávanie, overovanie a uznávanie interoperabilných potvrdení o očkovaní proti ochoreniu COVID-19, o vykonaní testu a prekonaní tohto ochorenia (digitálny COVID preukaz EÚ) s cieľom uľahčiť voľný pohyb počas pandémie ochorenia COVID-19, COM(2021) 649 final; správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade podľa článku 16 ods. 2 nariadenia (EÚ) 2021/953 o rámci pre vydávanie, overovanie a uznávanie interoperabilných potvrdení o očkovaní proti ochoreniu COVID-19, o vykonaní testu a prekonaní tohto ochorenia (digitálny COVID preukaz EÚ) s cieľom uľahčiť voľný pohyb počas pandémie ochorenia COVID-19, COM(2022) 123 final; správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade podľa článku 16 ods. 3 nariadenia (EÚ) 2021/953 o rámci pre vydávanie, overovanie a uznávanie interoperabilných potvrdení o očkovaní proti ochoreniu COVID-19, o vykonaní testu a prekonaní tohto ochorenia (digitálny COVID preukaz EÚ) s cieľom uľahčiť voľný pohyb počas pandémie ochorenia COVID-19, COM(2022) 753 final.

núdzový stav verejného zdravia medzinárodného dosahu¹⁰³, neexistoval dôvod na ďalšie predĺženie platnosti nariadenia. Platnosť nariadenia preto uplynula 30. júna 2023 a už nie je účinné.

6.3. Vývoj judikatúry

Súdny dvor vydal niekoľko rozsudkov v súvislosti s článkom 21 ZFEÚ (vrátane jeho vykonávania prostredníctvom smernice o voľnom pohybe¹⁰⁴). Veci sa týkali napríklad práva na voľný pohyb a (odvodeného) práva na pobyt, práva na vstup a pobyt „iných rodinných príslušníkov“ a prístupu migrujúcich občanov EÚ k dávkam a/alebo sociálnej pomoci¹⁰⁵.

Jedným z najdôležitejších rozsudkov v období, na ktoré sa vzťahuje táto správa, je rozsudok vo veci *V.M.A./Stolična obština, rajon „Pančarevo“*¹⁰⁶, v ktorom sa objasnilo, že ak je jeden z rodičov občanom EÚ, všetky členské štáty musia uznať vzťah rodiča a dieťaťa uvedený v rodnom liste vyhotovenom členským štátom na účely výkonu práv požívaných podľa práva EÚ bez akýchkoľvek dodatočných formalít. To platí bez ohľadu na postavenie takéhoto vzťahu v práve iných členských štátov, a najmä v členskom štáte (členských štátoch), ktorého (ktorých) je dieťa štátnym príslušníkom. Predmetná vec sa týkala dvoch rodičov rovnakého pohlavia, ale zásada uznania vzťahu rodiča a dieťaťa na účely výkonu práv vyplývajúcich z práva EÚ sa vzťahuje na celé rodičovstvo.

Táto vec a všetky ostatné relevantné rozsudky týkajúce sa článku 21 ZFEÚ a jeho vykonávania prostredníctvom smernice o voľnom pohybe sú podrobnejšie vysvetlené v prílohe II.

Súdny dvor vydal aj niekoľko rozsudkov týkajúcich sa odvodeného práva na pobyt pre rodinných príslušníkov občanov EÚ, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, a to po sérii rozsudkov Súdneho dvora počínajúc vecou Ruiz Zambrano na základe článku 20 ZFEÚ. Tieto rozsudky vychádzajú z myšlienky, že v článku 20 ZFEÚ sa uznáva odvodené právo na pobyt pre rodinných príslušníkov nemigrujúceho občana EÚ (ktorý si neuplatnil právo na voľný pohyb), ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, ak existuje vzťah závislosti, ktorý by inak viedol k oslabeniu účinnosti občianstva EÚ. Zhrnutie rozsudkov je k dispozícii aj v prílohe II.

¹⁰³ [https://www.who.int/news/item/05-05-2023-statement-on-the-fifteenth-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-coronavirus-disease-\(covid-19\)-pandemic](https://www.who.int/news/item/05-05-2023-statement-on-the-fifteenth-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-coronavirus-disease-(covid-19)-pandemic).

¹⁰⁴ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Text s významom pre EHP) (Ú. v. EÚ L 158, 30.4.2004, s. 77 – 123).

¹⁰⁵ V tomto oddiele sa nebudeme zaoberať rozsudkami Súdneho dvora založenými primárne na štatúte „pracovníka v rámci Únie“ podľa článku 45 a nasl. ZFEÚ.

¹⁰⁶ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) zo 14. decembra 2021, *V.M.A./Stolična obština, rajon „Pančarevo“*, [C-490/20](#), EU:C:2021:1008.

7. PRÁVO VOLIŤ A BYŤ VOLENÝ VO VOĽBÁCH DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVY OBCÍ A VO VOĽBÁCH DO EURÓPSKEHO PARLAMENTU [ČLÁNOK 20 ODS. 2 PÍSM. B) A ČLÁNOK 22 ZFEÚ]

7.1. Úvod

Podľa článku 20 ods. 2 písm. b) a článku 22 ZFEÚ majú všetci občania EÚ s bydliskom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi, právo voliť a byť volení vo voľbách do Európskeho parlamentu a voľbách do orgánov samosprávy obcí v členskom štáte bydliska za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tohto štátu. Podľa Eurobarometra o občianstve a demokracii z roku 2023 približne dve tretiny občanov EÚ (67 %) správne chápu, že občan EÚ žijúci v ich krajine má právo voliť alebo byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu. Zjavne menšia väčšina (55 %) správne chápe, že takýto občan má právo voliť alebo byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí.

V sledovanom období Komisia v súvislosti s týmito právami odpovedala na 20 sťažností a vyše 220 listov/individuálnych žiadostí o informácie a na 31 otázok a päť petícií zo strany Európskeho parlamentu týkajúcich sa týchto práv. Patrili sem otázky týkajúce sa volebných práv osôb so zdravotným postihnutím, zoznamov voličov a elektronického hlasovania. Niektoré otázky sa týkali aj širšej témy demokratickej účasti, napríklad v súvislosti s volebnými podvodmi, politickou reklamou, so zahraničným zasahovaním alebo s financovaním politických strán.

7.2. Vývoj politiky

7.2.1. Právo voliť a byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí a vo voľbách do Európskeho parlamentu

Rastúci počet občanov oprávnených voliť a byť volení vo voľbách do Európskeho parlamentu tvoria „migrujúci“ občania EÚ: občania, ktorí sa presťahovali, aby žili, pracovali alebo študovali v inom členskom štáte. Je dôležité zabezpečiť, aby migrujúci občania EÚ mohli najmä v kontexte budúcich volieb do Európskeho parlamentu v roku 2024 v plnej miere uplatňovať svoje práva vyplývajúce z občianstva EÚ.

Komisia 25. novembra 2021 prijala **balík opatrení na posilnenie demokracie a ochranu integrity volieb** (pozri aj oddiel 7.2.2). Balík zahŕňa dva legislatívne návrhy na **prepracovanie smerníc**¹⁰⁷ o práve občanov EÚ voliť a byť volení vo voľbách do Európskeho parlamentu a v komunálnych voľbách, keď majú pobyt v inom členskom štáte, ako je členský štát ich pôvodu. Cieľom týchto iniciatív je aktualizovať, objasniť a posilniť existujúce pravidlá na riešenie problémov, ktorým čelia migrujúci občania EÚ, s cieľom zabezpečiť širokú a inkluzívnu účasť na voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2024, podporiť migrujúcich občanov EÚ pri uplatňovaní ich práv a chrániť integritu volieb.

¹⁰⁷ Smernica Rady 94/80/ES a smernica 93/109/ES.

V návrhu týkajúcom sa volieb do Európskeho parlamentu¹⁰⁸, ako aj v návrhu týkajúcom sa komunálnych volieb¹⁰⁹ sa stanovujú prísnejšie normy pre poskytovanie informácií o voľbách migrujúcim občanom EÚ. V návrhoch sa od členských štátov požaduje, aby určili orgány, ktoré budú proaktívne informovať migrujúcich občanov EÚ s bydliskom na ich území o podmienkach a podrobných pravidlách registrácie voliča alebo kandidáta vo voľbách do Európskeho parlamentu, resp. v komunálnych voľbách. Navrhuje sa v nich aj zavedenie štandardizovaných vzorov formálnych vyhlásení, ktoré musia predložiť migrujúci občania EÚ, aby sa zaregistrovali ako voliči a kandidáti. Európsky parlament prijal svoje stanoviská k týmto návrhom 13. februára 2023. V súčasnosti ich prerokúva Rada.

Balík prijatý 25. novembra 2021 zahŕňal aj **oznámenie o ochrane integrity volieb a podpore demokratickej účasti**¹¹⁰. V oznámení Komisia oznámila zriadenie **kontaktného miesta pre volebné práva** ako súčasť záväzku vytvoriť spoločný zdroj na podporu občanov EÚ pri uplatňovaní ich volebných práv¹¹¹. Túto funkciu bude vykonávať kontaktné centrum Europe Direct, ktoré bude slúžiť ako telefonická linka pomoci pre otázky o voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2024.

Komisia spolu s Európskym parlamentom spustila aj **komunikačnú kampaň** zameranú na zvýšenie počtu migrujúcich občanov EÚ, ktorí budú hlasovať vo voľbách v roku 2024. Cieľom tejto kampane je podnietiť migrujúcich občanov EÚ, aby sa zaregistrovali a hlasovali v týchto voľbách, a to zvyšovaním informovanosti o lehotách a postupoch registrácie v domovských krajinách a krajinách pobytu¹¹².

V súlade s článkom 14 ods. 1 smernice o práve voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu¹¹³ môžu členské štáty stanoviť určité **odchýlky**, ak podiel migrujúcich občanov EÚ, ktorí sú vo veku oprávňujúcim k účasti vo voľbách, presiahne 20 % celkového počtu občanov EÚ, ktorí sú vo veku oprávňujúcim k účasti vo voľbách a ktorí majú bydlisko v tomto

¹⁰⁸ Návrh smernice Rady, ktorou sa stanovujú podrobnosti uplatňovania práva voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu pre občanov Únie s bydliskom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi (prepracované znenie), COM(2021) 732 final.

¹⁰⁹ Návrh smernice Rady, ktorou sa stanovujú podrobnosti uplatňovania práva voliť a byť volený v komunálnych voľbách pre občanov Únie s bydliskom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi (prepracované znenie), COM(2021) 733 final.

¹¹⁰ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Ochrana integrity volieb a podpora demokratickej účasti, COM(2021) 730 final.

¹¹¹ V oznámení s názvom Správa o občianstve EÚ za rok 2020 Komisia uviedla, že „v úzkej spolupráci s Parlamentom preskúma možnosť vytvorenia osobitného spoločného zdroja na podporu občanov EÚ pri uplatňovaní svojich volebných práv a takisto zváži, aké im môže poskytnúť ďalšie možnosti nahlasovania prekážok a incidentov, ktoré majú vplyv na ich politickú účasť. Občania EÚ (vrátane migrujúcich občanov EÚ), ako aj príslušné orgány by k nemu mali mať prístup na jeseň 2023“.

¹¹² Bolo vytvorené špecializované webové sídlo: <https://elections.europa.eu/sk/>.

¹¹³ Smernica Rady 93/109/ES zo 6. decembra 1993, ktorou sa stanovujú podrobnosti uplatňovania volebného práva a práva byť volený do Európskeho parlamentu pre občanov Únie s bydliskom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi (Ú. v. ES L 329, 30.12.1993, s. 34).

členskom štáte¹¹⁴. Dňa 7. novembra 2023 Komisia prijala správu o udelení odchýlky podľa článku 22 ods. 2¹¹⁵.

Práva vyplývajúce z občianstva EÚ negarantujú migrujúcim občanom EÚ **právo voliť vo vnútroštátnych voľbách** v členskom štáte bydliska, hoci sú aktívnymi členmi spoločnosti a vnútroštátne politiky sa ich dotýkajú. V oznámení s názvom Správa o občianstve EÚ za rok 2020 sa uvádza, že existuje určitá verejná podpora, aby sa migrujúcim občanom EÚ garantovalo takéto právo. V roku 2020 bola zaregistrovaná európska iniciatíva občanov na túto tému, ale nepodarilo sa jej získať potrebnú podporu¹¹⁶. Viaceré členské štáty EÚ zbavujú svojich štátnych príslušníkov práva voliť vo vnútroštátnych voľbách, ak majú trvalý pobyt v iných krajinách. Ako sa zopakovalo v oznámení s názvom Správa o občianstve EÚ za rok 2020, Komisia naďalej nalieha na dotknuté členské štáty, aby zrušili tieto pravidlá.

7.2.2. Posilnenie demokratickej účasti

Každý občan má právo zúčastňovať sa na demokratickom živote EÚ¹¹⁷. Zabezpečenie **inkluzívnych demokracií a rovnakých príležitostí vo voľbách** má pre Komisiu zásadný význam, najmä vzhľadom na nadchádzajúce voľby do Európskeho parlamentu. Komisia preto pracovala na podpore inkluzívnosti, a to aj prostredníctvom podpory výmen medzi členskými štátmi o účasti rôznych skupín vo voľbách, a na zabezpečení dodržiavania a riadneho uplatňovania demokratických a volebných práv všetkých občanov EÚ.

¹¹⁴ V článku 14 ods. 1 smernice sa stanovuje: „Ak 1. januára 1993 presiahne v danom členskom štáte pomer občanov Únie vo veku oprávňujúcim k účasti vo voľbách, ktorí v ňom majú bydlisko, ale nie sú jeho štátnymi príslušníkmi, 20 % celkového počtu občanov Únie, ktorí v ňom majú bydlisko a sú vo veku oprávňujúcim k účasti vo voľbách; tento členský štát môže odchyľne od článkov 3, 9 a 10: a) obmedziť právo voliť na voličov Spoločenstva, ktorí majú v danom členskom štáte bydlisko počas určitého minimálneho obdobia, ktoré nesmie prekročiť päť rokov; b) obmedziť právo kandidovať vo voľbách na štátnych príslušníkov Spoločenstva oprávnených kandidovať vo voľbách, ktorí majú v tomto členskom štáte bydlisko počas určitého minimálneho obdobia, ktoré nesmie prekročiť 10 rokov. Tieto ustanovenia sa nedotýkajú príslušných opatrení, ktoré tento členský štát môže prijať vo vzťahu k zostavovaniu kandidátskych listín, a zámerom ktorých je predovšetkým stimulovať integráciu občanov Únie, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi daného štátu. Na voličov Spoločenstva a štátnych príslušníkov Spoločenstva oprávnených kandidovať vo voľbách, ktorí kvôli tomu, že majú bydlisko mimo svojho domovského členského štátu alebo z dôvodu trvania tohto bydliska nemajú právo voliť alebo byť volení v tomto domovskom štáte, sa však nevzťahujú vyššie uvedené podmienky týkajúce sa dĺžky bydliska.“ Luxembursko je jediným členským štátom, ktorý dosahuje túto prahovú hodnotu. Podľa luxemburského práva musia v zoznamoch pre voľby do Európskeho parlamentu väčšinu tvoriť luxemburskí občania.

¹¹⁵ Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o udelení odchýlky podľa článku 22 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorá sa predkladá podľa článku 14 ods. 3 smernice 93/109/ES o uplatňovaní volebného práva a práva byť volení do Európskeho parlamentu, COM(2023) 688 final.

¹¹⁶ Európska komisia 4. marca 2020 pripustila a zaregistrovala európsku iniciatívu občanov „Voliči bez hraníc, Plné politické práva pre občanov EÚ“. Organizátori žiadali „reformy na posilnenie existujúcich práv občanov EÚ voliť a byť volení v európskych a komunálnych voľbách v krajine ich pobytu a nové právne predpisy na rozšírenie týchto práv na regionálne a vnútroštátne voľby a referendá“. Organizátorom sa však nepodarilo získať do 13. júna 2022 potrebnú podporu.

¹¹⁷ Článok 10 ods. 3 ZEÚ.

Počas pandémie COVID-19 Komisia monitorovala vplyv opatrení súvisiacich s ochorením COVID-19 na demokratickú diskusiu a voľby. Dňa 6. júna 2020, na začiatku pandémie, Komisia uverejnila **oznámenie o boji proti dezinformáciám o ochorení COVID-19**¹¹⁸, ktorým sa rieši negatívny vplyv dezinformácií na demokratické inštitúcie a spoločnosti.

Komisia 2. decembra 2020 predložila **akčný plán pre európsku demokraciu**¹¹⁹ s cieľom podporiť slobodné, spravodlivé a odolné voľby a silnú demokratickú účasť, chrániť slobodu a pluralitu médií a bojovať proti dezinformáciám. Je to spojené s rastúcim zameraním na posilnenie odolnosti spoločnosti prostredníctvom prierezovej podpory aktívneho občianstva a občianskej angažovanosti v súčinnosti s oznámením s názvom Správa o občianstve za rok 2020. Akčný plán pre demokraciu pozostáva z troch integrovaných tém:

- integrita volieb a spôsob, akým zabezpečiť, aby volebné systémy boli slobodné a spravodlivé, vrátane kľúčových otázok, ako je transparentnosť politickej reklamy online, možné hrozby pre integritu volieb a úloha európskych politických strán,
- posilnenie slobody prejavu a demokratickej diskusie so zreteľom na slobodu médií a pluralitu médií a úlohu občianskej spoločnosti a
- koherentný boj proti dezinformáciám s ohľadom na potrebu preskúmať všetky prostriedky použité na zasahovanie do nášho demokratického systému.

Hlavným cieľom akčného plánu pre európsku demokraciu je umožniť občanom prijímať demokratické rozhodnutia vo verejnom priestore s najlepšimi poznatkami a bez akejkoľvek manipulácie a zasahovania. To sa zopakovalo aj v Európskom vyhlásení o digitálnych právach a zásadách v digitálnom desaťročí, v ktorom sa stanovujú záväzky s cieľom zabezpečiť, aby občania získali a vymieňali si potrebné digitálne zručnosti a kompetencie, aby sa mohli zapojiť do demokratického procesu na všetkých úrovniach a boli chránení pred dezinformáciami, manipuláciou s informáciami a inými formami škodlivého obsahu online.

S posilneným Kódexom postupov proti šíreniu dezinformácií a aktom o digitálnych službách EÚ prijala dôležité opatrenia na zvýšenie transparentnosti, zodpovednosti a bezpečnosti online prostredia pre občanov¹²⁰. Najmä riziká, ktoré majú akékoľvek skutočné alebo predvídateľné negatívne účinky na občiansku diskusiu a volebné procesy na určených veľmi veľkých online platformách a vyhľadávačoch, sa musia starostlivo identifikovať, analyzovať a posudzovať a účinne zmiernovať. Povinnosti vyplývajúce z aktu o digitálnych službách sa začali uplatňovať na 19 veľmi veľkých online platforiem a vyhľadávačov na konci augusta 2023. V tejto súvislosti Komisia v spolupráci s príslušnými vnútroštátnymi orgánmi monitoruje opatrenia, ktoré prijali platformy na zabezpečenie integrity nedávnych volieb, najmä na Slovensku, v Poľsku, Luxembursku a Holandsku.

¹¹⁸ Spoločné oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom Boj proti dezinformáciám o ochorení COVID-19 – Aké sú fakty, JOIN(2020) 8 final.

¹¹⁹ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o akčnom pláne pre európsku demokraciu, COM(2020) 790 final.

¹²⁰ Cieľom aktu o digitálnych službách je vytvoriť bezpečnejšie online prostredie pre spotrebiteľov a spoločnosti v EÚ pomocou súboru pravidiel určených na účinnejšiu ochranu spotrebiteľov a ich základných práv.

Komisia 25. novembra 2021 prijala balík opatrení na posilnenie demokracie a ochranu integrity volieb. Tento balík zahŕňa hlavný legislatívny návrh týkajúci sa **transparentnosti a cielenia politickej reklamy**¹²¹. Európsky parlament a Rada dosiahli 6. novembra politickú dohodu o nariadení o transparentnosti politickej reklamy. Po jeho prijatí sa opatrenia začnú uplatňovať 18 mesiacov od ich nadobudnutia účinnosti¹²².

Podľa týchto nových pravidiel bude politická reklama jasne označená ako reklama. Bude potrebné uviesť, kto a koľko za ňu zaplatil, ktorých volieb, referenda alebo regulačného procesu sa týka a či cieľi na nejakú skupinu. Ďalšie informácie budú k dispozícii v oznámeniach o transparentnosti prístupných z reklám. Občania tak budú vedieť rozlíšiť posolstvá, ktoré sa snažia formovať ich politické názory a rozhodnutia. Dotknutej osobe sa budú musieť poskytnúť konkrétne informácie vrátane informácií o parametroch, ktoré sa používajú na cielenie na fyzické osoby. Techniky cielenia a dodávania reklamy budú jasne vymedzené a budú k dispozícii len pre online politickú reklamu na základe osobných údajov zhromaždených od dotknutej osoby, pričom podliehajú súhlasu. Cielenie a dodávanie reklamy prostredníctvom profilovania na základe osobitných kategórií osobných údajov bude zakázané. Obmedzí sa tým zneužívanie osobných údajov na možnú manipuláciu fyzických osôb. Všetky online politické reklamy budú dostupné v internetovom archíve reklám. Zadávanie reklamy z krajín mimo EÚ bude zakázané tri mesiace pred voľbami.

Komisia takisto navrhla aktualizáciu súčasných **pravidiel EÚ o európskych politických stranách a nadáciách**¹²³. Cieľom návrhu je zabezpečiť finančnú životaschopnosť európskych politických strán a zároveň posilniť požiadavky na transparentnosť, ktoré sa vzťahujú na ich zdroje financovania. Obsahuje opatrenia na zníženie administratívnej záťaže, úpravu sankčného režimu a posilnenie transparentnosti, pokiaľ ide o zastúpenie žien a mužov a dodržiavanie základných hodnôt EÚ.

Komisia naďalej spolupracovala s členskými štátmi aj v rámci **Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb** (ECNE), aby občanom EÚ uľahčila a zlepšila možnosti uplatňovať si volebné práva, a to aj prostredníctvom podpory výmeny najlepších postupov a vzájomnej pomoci pri zabezpečení slobodných a spravodlivých volieb¹²⁴. Členské štáty

Vymedzuje sa v ňom aj jasná zodpovednosť online platforiem a sociálnych médií a zaoberá sa nezákonným obsahom a produktmi, nenávisťnými prejavmi a dezinformáciami. Účinné presadzovanie aktu o digitálnych službách pomôže riešiť systémové riziká ohrozujúce demokratické procesy EÚ, ako je využívanie veľmi veľkých online platforiem ako nástrojov na dezinformačné kampane.

¹²¹ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o transparentnosti a cielení politickej reklamy, COM(2021) 731 final.

¹²² Vymedzenie pojmov a doložka o nediskriminácii, v ktorej sa stanovuje, že služby politickej reklamy nemožno obmedziť len na základe miesta bydliska alebo usadenia zadávateľa politickej reklamy, sa však budú uplatňovať včas pred voľbami do Európskeho parlamentu.

¹²³ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o štatúte a financovaní európskych politických strán a európskych politických nadácií (prepracované znenie), COM(2021) 734 final.

¹²⁴ Táto sieť, ktorá zoskupuje zástupcov vnútroštátnych orgánov s právomocami vo volebných záležitostiach, sa pravidelne stretáva s cieľom diskutovať o praktických riešeniach otázok, ako sú dezinformácie a iné formy manipulácie, ochrana údajov, zvýšená transparentnosť, interakcie s platformami, rovnaká a inkluzívna demokratická účasť atď.

vyjadrili želanie pokračovať v spolupráci so sieťou ECNE a zintenzívniť ju a zväziť ďalšie konkrétne a praktické formy spolupráce.

Zahrňa to „**spoločný mechanizmus na zaistenie odolnosti volebných systémov**“ organizovaný a koordinovaný prostredníctvom siete ECNE, a to v úzkej spolupráci so skupinou pre spoluprácu v oblasti sieťovej a informačnej bezpečnosti (NIS) a systémom na rýchlu výmenu informácií. Hlavným operačným zameraním mechanizmu bola podpora nasadenia spoločných tímov odborníkov a výmeny odborných znalostí s cieľom vybudovať odolné volebné procesy, najmä v oblasti online forenznej analýzy, dezinformácií a kybernetickej bezpečnosti volieb. Od uvedenia do prevádzky v roku 2022 poskytol podporu niekoľkým členským štátom.

V rámci siete ECNE prebieha práca na podpore slobodných a spravodlivých volieb do Európskeho parlamentu v roku 2024. Komisia napríklad využila „spoločný mechanizmus na zaistenie odolnosti volebných systémov“, aby v úzkej spolupráci s Európskym parlamentom, Agentúrou EÚ pre kybernetickú bezpečnosť (ENISA) a členskými štátmi zorganizovala 21. novembra 2023 simulačné cvičenie s cieľom otestovať pripravenosť členských štátov reagovať na kybernetické incidenty, ktoré by mohli ovplyvniť voľby v roku 2024.

Skupina pre spoluprácu v oblasti sieťovej a informačnej bezpečnosti okrem toho zriadila špecializovaný pracovný okruh pre kybernetickú bezpečnosť volieb s cieľom vymieňať si skúsenosti a poskytovať usmernenia, ako aj prehľad nástrojov, techník a protokolov na odhaľovanie, prevenciu a zmierňovanie hrozieb pre volebné procesy a technológie. Medzi hlavné úlohy pracovného okruhu patrí aktualizácia prehľadu o kybernetickej bezpečnosti volebných technológií¹²⁵, ktorý bol uverejnený v roku 2018.

Na spoločnom zasadnutí siete ECNE a expertnej skupiny pre volebné záležitosti 10. júna 2021 sa uskutočnila otvorená diskusia o podpore **širokej a inkluzívnej účasti** migrujúcich občanov EÚ na voľbách do Európskeho parlamentu a voľbách do orgánov samosprávy obcí vrátane vypracovania a zhromažďovania ukazovateľov. Sieť ECNE zorganizovala aj špecializované zasadnutia zamerané napríklad na postupy **elektronického hlasovania** a elektronickú demokratickú účasť. Sieť ECNE okrem toho pracovala na prístupnosti volieb pre osoby so zdravotným postihnutím.

Dokumenty *Compendium of e-voting and other ICT practices* (Prehľad postupov elektronického hlasovania a iných IKT postupov) a **Príručka osvedčených volebných postupov v členských štátoch zameraná na účasť občanov so zdravotným postihnutím na volebnom procese** vypracované v úzkej spolupráci s Európskou sieťou pre spoluprácu v oblasti volieb sa takisto uverejňujú ako súčasť „balíka opatrení v oblasti občianstva“ včas pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2024.

¹²⁵ https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-30/election_security_compendium_00BE09F9-D2BE-5D69-9E39C5A9C81C290F_53645.pdf.

Ako sa uvádza v oznámení s názvom Správa o občianstve EÚ za rok 2020, Komisia zorganizovala **podujatie na vysokej úrovni o voľbách**¹²⁶, v ktorom sa venovala témam, ako sú politická kampaň, zasahovanie, dezinformácie, ochrana infraštruktúry súvisiacej s voľbami a odolnosť subjektov, ktoré ju prevádzkujú, spôsoby posilnenia účasti občanov na demokratickom procese ako voličov a kandidátov a inkluzívna demokracia. Toto podujatie, ktoré sa konalo 23. a 24. októbra 2023, poskytlo členským štátom jedinečnú príležitosť zapojiť sa do diskusií a vymieňať si nápady a najlepšie postupy na posilnenie volebných procesov pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2024.

Komisia 16. septembra 2022 navrhla nový **európsky akt o slobode médií**¹²⁷ (ďalej len „akt“), nový súbor pravidiel na posilnenie fungovania vnútorného trhu s mediálnymi službami a ochranu plurality a nezávislosti médií v EÚ. Navrhované nariadenie¹²⁸ okrem iných opatrení obsahuje záruky proti politickému zasahovaniu do redakčných rozhodnutí a proti sledovaniu. Kládne dôraz na nezávislosť a stabilné financovanie verejnoprávnych médií, ako aj na transparentnosť vlastníctva médií a pridelovania štátnej reklamy. Takisto sa v ňom stanovujú opatrenia zamerané na ochranu nezávislosti redaktorov a zverejňovanie konfliktov záujmov. Cieľom aktu je riešiť otázku koncentrácie médií a vytvoriť novú nezávislú Európsku radu pre mediálne služby pozostávajúcu z vnútroštátnych orgánov pre médiá.

Komisia pripravuje súbor iniciatív v oblasti „**obrany demokracie**“ na podporu spoločných noriem EÚ pri riešení osobitných hrozieb a podpore inkluzívnej občianskej angažovanosti a účasti občanov v našich demokraciách, pričom vychádza z akčného plánu pre európsku demokraciu. Legislatívnou iniciatívou v rámci balíka opatrení v oblasti obrany demokracie by sa zaviedli spoločné normy v oblasti transparentnosti a zodpovednosti na vnútornom trhu pre činnosti zastupovania záujmov vykonávané v mene tretích krajín s cieľom ovplyvniť rozhodovací proces v EÚ. Súčasťou balíka by mala byť – vo forme odporúčania Komisie – aj špecializovaná iniciatíva zameraná na podporu priaznivého občianskeho priestoru a propagovanie inkluzívnej a účinnej účasti občanov a organizácií občianskej spoločnosti na procesoch tvorby verejnej politiky. Zároveň by sa malo do balíka doplniť odporúčanie týkajúce sa inkluzívnych a odolných volebných procesov s cieľom podporiť prísne normy pre európske a iné voľby a referendá na vnútroštátnej úrovni. Tieto navrhované opatrenia sú prospešné na všetkých inštitucionálnych úrovniach a pre všetky demokratické procesy.

Pre európsku demokraciu je takisto kľúčové zvýšenie zapojenia občanov do všetkých fáz demokratického procesu. Konferencia o budúcnosti Európy, ktorá sa konala od apríla 2021 do mája 2022, bola dôležitou celoeurópskou udalosťou venovanou deliberatívnej demokracii. Komisia bola jednou z inštitúcií EÚ, ktorá podporila organizáciu Konferencie o budúcnosti Európy, a je odhodlaná nadviazať na ňu.

¹²⁶ <https://roadtoep2024.eu/>.

¹²⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/ip_22_5504.

¹²⁸ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa ustanovuje spoločný rámec pre mediálne služby na vnútornom trhu (Európsky akt o slobode médií) a mení smernica 2010/13/EÚ, COM(2022) 457 final.

V oznámení uverejnenom v júni 2022¹²⁹ sa Komisia zaviazala začleniť participatívne a poradné procesy do kľúčových momentov a oblastí svojej tvorby politík, pričom **európske panelové diskusie občanov**¹³⁰ sa stanú „bežným prvkom nášho demokratického života“. Správy občanov sú podkladom pre Komisiu pred prijatím každej iniciatívy a odporúčania sú neoddeliteľnou súčasťou každého balíka. Počas rokov 2022 a 2023 sa zorganizovali tri panelové diskusie občanov s cieľom využiť poznatky občanov o tom, ako zintenzívniť opatrenia na znižovanie objemu potravinového odpadu, ktoré boli podkladom pre návrh na revíziu rámcovej smernice o odpade zavedením právne záväzných cieľov znižovania objemu potravinového odpadu, pre oznámenie o virtuálnych svetoch a odporúčanie Rady o vzdelávacej mobilite. Rokovania v rámci panelových diskusií sa ukončili v apríli 2023.

V nadväznosti na konferenciu Komisia takisto vyvíja vylepšený portál „**Vyjadrite svoj názor**“ ako jednotné kontaktné miesto pre participáciu občanov online. Nový portál je bránou k verejným online konzultáciám Komisie, európskym iniciatívam občanov a novej interaktívnej platforme, kde sa občania môžu podeliť o svoje názory a nápady týkajúce sa politík EÚ a právnych predpisov EÚ.

Európsky dialóg s mládežou (EUYD) podporovaný programom Erasmus+ prispel k podpore účasti mladých ľudí na rozhodovacích procesoch a k rozvoju verejných politík prostredníctvom konzultácií a výmen. Ide o hlavný nástroj stratégie EÚ pre mládež, ktorá sa dostala do popredia aj v rámci Európskeho roku mládeže 2022. V uznesení Rady (15. mája 2023) o výsledkoch 9. cyklu Európskeho dialógu s mládežou s názvom Spolupráca pre udržateľnú a inkluzívnu Európu sa vyjadruje záväzok zabezpečiť kvalitu a kontinuitu dialógu a prispieť jeho výsledkami k tvorbe politík na všetkých úrovniach. 10. cyklus Európskeho dialógu s mládežou bude prebiehať počas predsedníckeho tria Španielska, Belgicka a Maďarska od júla 2023 do júna 2024 a zameria sa na európsky cieľ v oblasti mládeže č. 3 „Inkluzívne spoločnosti“. Oznámenie o odkaze Európskeho roka mládeže je naplánované na koniec roka 2023.

V obnovenom uznesení o stratégii EÚ pre mládež na roky 2019 – 2027¹³¹ sa uznáva potreba „podporovať mladých ľudí, aby sa stali aktívnymi občanmi, činiteľmi solidarity a pozitívnych zmien v komunitách po celej Európe, inšpirovaní hodnotami EÚ a európskou identitou“ ako jeden z jeho kľúčových cieľov. V súlade s týmto cieľom **Erasmus+ a Európsky zbor solidarity**, dva hlavné programy EÚ na podporu mládeže, naďalej posilňujú európsku identitu a aktívne občianstvo medzi mladými ľuďmi prostredníctvom príslušných dobrovoľníckych, vzdelávacích a odborných činností.

V rámci programu financovania výskumu a inovácií **Horizont Európa** začínajú rôzne spoločné výskumné projekty, ktoré spájajú akademickú obec a zainteresované strany v tejto

¹²⁹ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom Konferencia o budúcnosti Európy – Meniť víziu na konkrétne kroky, COM(2022) 404 final.

¹³⁰ https://citizens.ec.europa.eu/index_sk.

¹³¹ Uznesenie Rady Európskej únie a zástupcov vlád členských štátov, ktorí sa zišli na zasadnutí Rady, o rámci pre európsku spoluprácu v oblasti mládeže: Stratégia Európskej únie pre mládež na roky 2019 – 2027, ktoré Rada prijala v novembri 2018.

oblasti, zhromažďovať dôkazy na zlepšenie prepojenia medzi občanmi a demokratickými inštitúciami. V rámci pracovných programov na roky 2021 – 2022 a 2023 – 2024 sú finančné prostriedky určené na vypracovanie odporúčaní, ktoré podporujú inštitúcie EÚ a vnútroštátne rozhodovacie orgány pri zlepšovaní tvorby politiky v tejto oblasti a podpore inkluzívnejších a reprezentatívnejších modelov občianskej angažovanosti. Tento výskum je financovaný v rámci iných projektov programu Horizont 2020, ktoré podporili projekty v oblasti participatívnej a deliberatívnej demokracie.

Okrem tohto úsilia osobitne zameraného na výskum s cieľom zvýšiť účasť občanov na rozhodovacích procesoch sa z programov Horizont začínajú financovať aj projekty, ktoré môžu príslušným orgánom EÚ poskytnúť nástroje na zlepšenie reakcie EÚ na dezinformačné kampane a opatrenia na boj proti zasahovaniu zo zahraničia a manipulácii s informáciami¹³².

Volebná pozorovateľská misia je dobrý spôsob, ako zapojiť občanov do volebného procesu a zlepšiť dôveru verejnosti v slobodné a spravodlivé voľby. Program Občania, rovnosť, práva a hodnoty, ktorý bol spustený v roku 2021 a bude sa realizovať do roku 2027, má za cieľ podporu a rozvoj otvorených, demokratických, rovnoprávných a inkluzívnych spoločností založených na právach a na zásadách právneho štátu. V rámci oblasti Angažovanosť a účasť občanov sa v pracovnom programe Programu Občania, rovnosť, práva a hodnoty na roky 2023 – 2024 poskytujú finančné prostriedky určené okrem iných činností na nezávislé volebné pozorovateľské činnosti vrátane monitorovania zo strany občanov. V rámci oblasti Hodnoty Únie môže Komisia podporovať aj nezávislé pozorovanie volieb tým, že bude financovať budovanie kapacít organizácií občianskej spoločnosti pôsobiacich v tejto oblasti.

7.3. Vývoj judikatúry

Vo veci *EP/Préfet du Gers a Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE)*¹³³ Súdny dvor rozhodol, že od nadobudnutia platnosti dohody o vystúpení Spojeného kráľovstva z EÚ (1. februára 2020) sa so štátnymi príslušníkmi Spojeného kráľovstva zaobchádza ako so štátnymi príslušníkmi tretích krajín a nemajú garantované právo voliť alebo byť volení vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v členskom štáte bydliska. Na tento účel nemá strata volebných práv v členskom štáte, ktorého sú štátnymi príslušníkmi, žiadny vplyv na tento záver¹³⁴.

¹³² Patria sem projekty v reakcii na [výzvu](#) týkajúcu sa zisťovania, analyzovania manipulácie s informáciami a zasahovania zo zahraničia a boja proti nim a [výzvu](#) týkajúcu sa lepšieho pochopenia potlačania informácií zo strany štátnych orgánov ako príklad manipulácie s informáciami a zasahovania zo zahraničia. V súvislosti s touto výzvou sa bude výslovne vyžadovať, aby sa v rámci projektov analyzovali najmä prostriedky vplyvu rozšírené v komunitách diaspór a vypracovali zoznamy ukazovateľov, ktoré zákonodarcom a tvorcom politik umožnia vypracovať primerané politické reakcie.

¹³³ Rozsudok z 9. júna 2022, EP/Préfet du Gers and Institut national de la statistique et des études économiques (INSEE), [C-673/20](#), EU:C:2022:449.

¹³⁴ Tamže, bod 58.

8. PRÁVO NA POSKYTNUTIE OCHRANY DIPLOMATICKÝMI ALEBO KONZULÁRNymi ORGÁNMI [ČLÁNOK 20 ODS. 2 PÍSM. C) A ČLÁNOK 23 ZFEÚ]

8.1. Úvod

Podľa článku 20 ods. 2 písm. c) a článku 23 ZFEÚ majú občania EÚ právo na poskytnutie ochrany diplomatickými alebo konzulárnymi orgánmi ktoréhokolvek iného členského štátu za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci daného štátu, ak sa nachádzajú v krajine mimo EÚ, v ktorej ich členský štát pôvodu nemá zastúpenie. Toto právo je vyjadrením vonkajšieho rozmeru občianstva EÚ, prejavom solidarity členských štátov a posilňuje identitu EÚ v krajinách mimo EÚ. Chráni občanov EÚ, ktorí sa ocitnú v zahraničí v ťažkostiach. Jeho význam sa najzreteľnejšie pociťuje v kontexte rozsiahlych krízových situácií, prírodných alebo spôsobených ľudskou činnosťou, ktoré si môžu vyžadovať naliehavú pomoc a repatriáciu veľkého počtu občanov EÚ.

Podľa prieskumu Eurobarometra o občianstve a demokracii z roku 2023 o tomto práve vie 69 % občanov EÚ. Veľká väčšina respondentov (93 %) súhlasí s tým, že členské štáty EÚ by mali úzko spolupracovať s cieľom pomôcť občanom EÚ, ktorí potrebujú konzulárnu ochranu mimo EÚ. Podobný podiel respondentov (91 %) súhlasí s tým, že ak by sa nachádzali v krajine mimo EÚ, v ktorej nepôsobí konzulát ani veľvyslanectvo ich štátu, a potrebovali by pomoc, vyhľadali by pomoc delegácie EÚ.

8.2. Vývoj politiky

Ako už bolo vysvetlené, Komisia prijíma návrh na zmenu **smernice o konzulárnej ochrane** ako súčasť balíka opatrení v oblasti občianstva¹³⁵.

Ako sa uvádza v poslednej správe o pokroku podľa článku 25 ZFEÚ, Rada v júni 2019 prijala smernicu, ktorou sa zavádza **náhradný cestovný doklad EÚ**¹³⁶. Smernicou sa zaviedol nový, bezpečnejší formát náhradného cestovného dokladu EÚ a zjednodušili sa formality pre nezastúpených občanov EÚ v krajinách mimo EÚ, ktorých cestovný pas alebo cestovný doklad sa stratil, bol odcudzený alebo zničený. Po prijatí potrebných technických špecifikácií v decembri 2022¹³⁷ členské štáty v súčasnosti transponujú smernicu do vnútroštátneho práva a budú ju uplatňovať od decembra 2025.

¹³⁵ COM(2023) 930.

¹³⁶ Smernica Rady (EÚ) 2019/997 z 18. júna 2019, ktorou sa zavádza náhradný cestovný doklad EÚ a zrušuje rozhodnutie 96/409/SZBP (Ú. v. EÚ L 163, 20.6.2019, s. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/997/oj>).

¹³⁷ Vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2022/2452 z 8. decembra 2022, ktorým sa stanovujú doplňujúce technické špecifikácie pre náhradný cestovný doklad EÚ zavedený smernicou Rady (EÚ) 2019/997 (Ú. v. EÚ L 320, 14.12.2022, p. 47, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2022/2452/oj).

8.3. Vývoj judikatúry

Počas sledovaného obdobia neboli na túto tému vydané žiadne významné rozhodnutia.

9. PRÁVO OBRÁTIŤ SA S PETÍCIOU NA EURÓPSKY PARLAMENT A PRÁVO OBRÁTIŤ SA NA EURÓPSKEHO OMBUDSMANA [ČLÁNOK 20 ODS. 2 PÍSM. D) A ČLÁNOK 24 ODS. 2, 3 A 4 ZFEÚ]

9.1. Úvod

Článok 20 ods. 2 písm. d) a článok 24 ods. 2, 3 a 4 ZFEÚ sa týkajú práv oprávňujúcich občanov EÚ obracať sa na inštitúcie EÚ vrátane práva obrátiť sa s petíciou na Európsky parlament a práva obrátiť sa na európskeho ombudsmana. Každý občan EÚ má právo písomne sa obrátiť na ktorúkoľvek inštitúciu, orgán, úrad alebo agentúru v ktoromkoľvek z úradných jazykov EÚ¹³⁸ a má právo na odpoveď v tom istom jazyku.

Podľa prieskumu Eurobarometra o občianstve a demokracii z roku 2023 vie 84 % občanov EÚ o tom, že majú právo podať sťažnosť Európskej komisii, Európskemu parlamentu alebo európskemu ombudsmanovi.

9.2. Právo obrátiť sa s petíciou na Európsky parlament

Podľa článku 24 ods. 2 a článku 227 ZFEÚ každý občan EÚ a každá fyzická alebo právnická osoba s bydliskom alebo sídlom v členskom štáte má právo obrátiť sa s petíciou na Európsky parlament v súvislosti so záležitosťami EÚ, ktoré sa ich týkajú, v ktoromkoľvek jazyku a dostať odpoveď v tom istom jazyku. Aby boli petície prípustné, musia sa týkať záležitostí, ktoré patria do oblastí činnosti EÚ a ktoré sa priamo týkajú predkladateľov petícií.

V roku 2021¹³⁹ dostal Výbor Európskeho parlamentu pre petície 1 392 petícií, čo je približne polovica z počtu petícií, ktoré dostal v roku 2013 (2 891) a v roku 2014 (2 715), keď celkový počet doručených petícií dosiahol svoj vrchol. Počet petícií predložených v roku 2021 takisto predstavuje pokles o 11,5 % v porovnaní s 1 573 petíciami predloženými v roku 2020, ale mierny nárast o 2,5 % v porovnaní s 1 357 petíciami predloženými v roku 2019. Z petícií predložených v roku 2021 bolo 368 vyhlásených za neprípustné a 17 bolo stiahnutých. Výbor pre petície usporiadal 12 schôdzí výborov, na ktorých sa diskutovalo o 159 petíciách so 113 predkladateľmi petícií prítomnými na diaľku¹⁴⁰.

Z petícií doručených v roku 2021 bolo 78,6 % predložených prostredníctvom webového portálu Výboru Európskeho parlamentu pre petície. Počet používateľov, ktorí podporili jednu

¹³⁸ Pozri článok 55 ods. 1 ZEÚ.

¹³⁹ Údaje za rok 2022 sa v súčasnosti pripravujú pre návrh správy o výsledkoch rokovaní Výboru pre petície v roku 2022, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PETI-PR-749894_SK.pdf.

¹⁴⁰ Správa o výsledkoch rokovaní Výboru pre petície v roku 2021, 10. novembra 2022, [2022/2024\(INI\)](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PE-2022-2024(INI)).

alebo viac petícií na tomto portáli, dosiahol 209 272, čo je veľmi výrazný nárast v porovnaní so 48 882 používateľmi zaznamenanými v roku 2020¹⁴¹.

Rovnako ako v predchádzajúcich rokoch medzi hlavné témy petícií patrilo životné prostredie (biodiverzita a príroda) a zdravie. Spomedzi petícií týkajúcich sa zdravia sa 17,3 % týkalo pandémie COVID-19. To zahŕňalo petície o vplyve núdzových opatrení členských štátov v súvislosti s ochorením COVID-19 na slobodu pohybu a zavádzanie digitálneho COVID preukazu EÚ¹⁴² (pozri aj oddiel 6.2.3).

V rokoch 2021 až 2023 Európsky parlament požiadal Komisiu, aby poskytla informácie o 1 471 petíciách¹⁴³.

9.3. Právo obrátiť sa na európskeho ombudsmana

Podľa článku 24 ods. 3 ZFEÚ majú občania EÚ právo obrátiť sa na európskeho ombudsmana, ktorý sa zaoberá sťažnosťami občanov na inštitúcie, orgány a agentúry EÚ. Problémy siahajú od nedostatočnej transparentnosti pri rozhodovaní a odmietnutia prístupu k dokumentom až po porušovanie základných práv. V rokoch 2020 až 2022 sa úrad ombudsmana zaoberal vyše 6 552 sťažnosťami, z čoho približne 2 212 patrilo do jeho pôsobnosti, a začal 1 041 vyšetrovaní¹⁴⁴.

Akceptovanie návrhov ombudsmana sa zvýšilo zo 77 % v roku 2018 na 79 % v roku 2019 a na 81 % v roku 2020, ale v roku 2021 opäť kleslo na 79 %. Úrad ombudsmana počas trojročného obdobia pomohol vyše 57 427 občanom začatím vyšetrovaní, odpovedaním na žiadosti o informácie a poradenstvom prostredníctvom svojho interaktívneho online sprievodcu¹⁴⁵.

Táto hlavná práca spočívajúca vo vybavovaní sťažností bola doplnená strategickými vyšetrovaniami z vlastnej iniciatívy, ktorých cieľom je pomôcť čo najväčšiemu počtu občanov preskúmaním otázok, ktoré boli skôr systémové než jednorazové. V rokoch 2020 – 2022 úrad ombudsmana začal 15 vyšetrovaní z vlastnej iniciatívy.

9.4. Vývoj judikatúry

Počas sledovaného obdobia neboli na túto tému vydané žiadne rozhodnutia.

¹⁴¹ Tamže.

¹⁴² Tamže.

¹⁴³ Údaje zahŕňajú petície doručené do konca augusta 2023.

¹⁴⁴ Číselné údaje vychádzajú z výročnej správy európskeho ombudsmana za rok 2020 (<https://www.ombudsman.europa.eu/sk/doc/annual-report/sk/141317>), výročnej správy za rok 2021 (<https://www.ombudsman.europa.eu/sk/doc/annual-report/sk/156017>), výročnej správy za rok 2022 (<https://www.ombudsman.europa.eu/sk/doc/annual-report/sk/167855>).

¹⁴⁵ Tamže.

10. EURÓPSKA INICIATÍVA OBČANOV (ČLÁNOK 24 ZFEÚ; ČLÁNOK 11 ODS. 4 ZEÚ)

10.1. Úvod

Európska iniciatíva občanov bola zavedená Lisabonskou zmluvou a funguje od roku 2012. Je súčasťou práv vyplývajúcich z občianstva EÚ a dôležitým nástrojom participatívnej demokracie v EÚ. Článok 24 ZFEÚ a článok 11 ods. 4 ZEÚ, ktoré sa prvýkrát vykonali nariadením 211/2011/EÚ¹⁴⁶, umožňujú občanom z najmenej siedmich členských štátov, ktorých musí byť aspoň jeden milión, požiadať Komisiu, aby predložila návrh právneho aktu, ktorým sa vykonávajú zmluvy EÚ.

Podľa prieskumu Eurobarometra o občianstve a demokracii z roku 2023 si 64 % občanov EÚ uvedomuje svoje právo zúčastniť sa na európskej iniciatíve občanov.

10.2. Vývoj politiky

Súbežne s touto správou Komisia prijíma aj správu o uplatňovaní nariadenia (EÚ) 2019/788 o európskej iniciatíve občanov, v ktorej hodnotí fungovanie európskej iniciatívy občanov a poskytuje zhrnutie opatrení v nadväznosti na úspešné iniciatívy občanov, na ktoré Komisia reagovala od roku 2020. V správe sa okrem toho oznamuje niekoľko praktických zlepšení v existujúcom právnom rámci, ktorých cieľom je ďalšie zlepšenie fungovania a viditeľnosti európskej iniciatívy občanov a jej vplyvu na politiky EÚ.

Novým nariadením o európskej iniciatíve občanov¹⁴⁷, ktoré sa uplatňuje od januára 2020, sa zjednodušili pravidlá, čím sa zjednodušila realizácia alebo podpora európskych iniciatív občanov. Novými pravidlami sa zavádza centrálny online systém na zber vyhlásení. Tento systém, ktorý Komisia ponúka bezplatne, zbavuje organizátorov záťaže spojenej so zriadením ich vlastného systému na zber vyhlásení a povinností v oblasti ochrany údajov, ktoré súvisia so spracúvaním osobných údajov online podporovateľov. Pandémia COVID-19 však počas prvých rokov uplatňovania nových pravidiel výrazne narušila fungovanie európskej iniciatívy občanov. Dočasné opatrenia, ktoré spoluzákonodarcovia prijali 15. júla 2020¹⁴⁸, obmedzili vplyv pandémie na prebiehajúce iniciatívy **predĺžením lehôt na zber vyhlásení** pre tieto iniciatívy až o 12 mesiacov.

Od roku 2020 Komisia zaregistrovala 37 iniciatív; len jedna žiadosť o registráciu sa musela zamietnuť z dôvodu nesplnenia kritérií stanovených v nariadení o európskej iniciatíve občanov. Celkovo bolo od spustenia európskej iniciatívy občanov zaregistrovaných 107 iniciatív. Od roku 2020 bolo Komisii predložených na preskúmanie šesť iniciatív po tom, ako sa zozbieralo viac ako 1 milión platných vyhlásení o podpore z celej EÚ. Komisia odpovedala

¹⁴⁶ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov (Ú. v. EÚ L 65, 11.3.2011, s. 31 – 52).

¹⁴⁷ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/788 zo 17. apríla 2019 o európskej iniciatíve občanov (Ú. v. EÚ L 130, 17.5.2018, s. 55).

¹⁴⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_20_1359.

na päť z týchto iniciatív a šiesta odpoveď by sa mala prijať do polovice decembra 2023. Tým sa celkový počet odpovedí na iniciatívy zvýši na desať.

10.3. Vývoj judikatúry

Od roku 2020 bol Všeobecnému súdu predložený len veľmi obmedzený počet prípadov týkajúcich sa európskych iniciatív občanov. Organizátori nepredložili na súd žiadne nové prípady týkajúce sa zamietnutých registrácií. Možno to pripísať zlepšeniam postupu registrácie zavedeným novým nariadením o európskej iniciatíve občanov, v dôsledku čoho sa musela zamietnuť len jedna žiadosť o registráciu z dôvodu, že Komisia nemala právomoc navrhnúť právny akt v tejto oblasti¹⁴⁹. Jediné prípady za posledné roky, v ktorých boli zamietnutia Komisie napadnuté, sa týkali rozhodnutí o zamietnutí prijatých podľa predchádzajúceho nariadenia (EÚ) č. 211/2011¹⁵⁰.

Od roku 2020 bola na súde napadnutá jedna odpoveď Komisie na úspešnú iniciatívu. Vo veci *Minority SafePack/Európska komisia*¹⁵¹ podali organizátori európskej iniciatívy občanov žalobu o neplatnosť proti oznámeniu Komisie, ktorým odmietla prijať opatrenie požadované v európskej iniciatíve občanov s názvom „Menšinový balíček SafePack – milión podpisov za rozmanitosť v Európe“. Vo svojom rozsudku z 9. novembra 2022 Všeobecný súd dospel k záveru, že Komisia si splnila povinnosť odôvodnenia, keď dospela k záveru, že na dosiahnutie cieľov sledovaných iniciatívou nie je vzhľadom na iniciatívy, ktoré už inštitúcie EÚ podnikli v oblastiach, na ktoré sa vzťahuje iniciatíva, a vzhľadom na monitorovanie týchto iniciatív Komisiou potrebný žiadny ďalší právny akt. Dňa 21. januára 2023 podali organizátori odvolanie proti tomuto rozsudku Všeobecného súdu.

11. ZÁVERY

Od poslednej správy o pokroku podľa článku 25 ZFEÚ a sprievodného oznámenia s názvom Správa o občianstve EÚ za rok 2020 sa v mnohých iniciatívach Komisie dosiahol významný pokrok v oblasti práv občanov EÚ. Posilnila sa bezpečnosť preukazov totožnosti občanov EÚ a dokladov o pobyte a európska peňaženka digitálnej identity ešte viac zjednoduší každodenný život občanov. Digitálny COVID preukaz EÚ okrem toho uľahčil výkon práva na voľný pohyb počas pandémie COVID-19. Komisia prijala aj iniciatívy na riešenie problémov, ktorým čelia migrujúci občania EÚ, ktorí si chcú uplatniť právo voliť a byť volení vo voľbách do

¹⁴⁹ Od roku 2020 len jedna žiadosť.

¹⁵⁰ Vec T-789/19 (Tom Moerenhout a i./Európska komisia), v ktorej Všeobecný súd zrušil rozhodnutie Komisie zamietnuť registráciu, po čom bola iniciatíva zaregistrovaná 8. septembra 2021; vec T-611/19 (Iniciatíva „Derecho de la UE“), v ktorej Všeobecný súd potvrdil rozhodnutie Komisie zamietnuť registráciu. Vo veci T-495/19 (Rumunsko/Európska komisia) Rumunsko napadlo rozhodnutie Komisie zaregistrovať iniciatívu „Kohézna politika“. Všeobecný súd toto rozhodnutie potvrdil. Vec je v súčasnosti v odvolacom konaní (C-54/22). Rumunsko okrem toho napadlo rozhodnutie zaregistrovať iniciatívu „Menšinový balíček – milión podpisov za rozmanitosť v Európe“, ktoré bolo potvrdené v dvoch prípadoch (T-391/17 a C-899/19).

¹⁵¹ Rozsudok Všeobecného súdu (ôsma komora) z 9. novembra 2022, Citizens' Committee of the European Citizens' Initiative „Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe“/Európska komisia, [T-158/21](#), vec v odvolacom konaní, EU:T:2022:696.

Európskeho parlamentu a vo voľbách do orgánov samosprávy obcí, a prispela k realizácii alebo podpore európskych iniciatív občanov.

Komisia okrem toho pracovala na posilnení inkluzívnych demokratických procesov a zabezpečení rovnakých príležitostí vo voľbách, čím sa zaručilo, že každý občan sa môže zúčastňovať na demokratickom živote EÚ. Na základe akčného plánu pre európsku demokraciu Komisia prijala hlavný legislatívny návrh týkajúci sa transparentnosti a cielenia politickej reklamy. Komisia takisto dosiahla pokrok pri zvyšovaní zapojenia občanov vo všetkých fázach demokratického procesu vrátane európskych panelových diskusií občanov.

Komisia okrem toho pokračovala v práci na dosiahnutí skutočnej Únie rovnosti. Navrhla rôzne nové opatrenia v oblasti rovnosti a antidiskriminačné opatrenia vrátane opatrení týkajúcich sa subjektov pre rovnosť, ochrany práv LGBTIQ osôb, podpory rodovej rovnosti a boja proti násiliu na ženách a domácomu násiliu, zabezpečenia zmysluplnej účasti Rómov na živote spoločnosti a riešenia rasizmu, protirómskeho zmýšľania, antisemitizmu a nenávisť voči moslimom. Komisia pracovala na zlepšení práv osôb so zdravotným postihnutím tým, že prijala osobitné nástroje na podporu ich začlenenia. Komisia pokračovala vo svojom úsilí o zabezpečenie toho, aby nenávisťné prejavy a trestné činy z nenávisť boli v celej EÚ kriminalizované.

Balíkom opatrení v oblasti občianstva, ktorý sa predkladá spolu s touto správou, sa ďalej presadzujú práva vyplývajúce z občianstva EÚ. Predstavuje náležitú oslavu 30. výročia občianstva EÚ a prispeje k tomu, aby boli občianske práva pre občanov konkrétnejšie.

Komisia bude neustále monitorovať a posudzovať situáciu v členských štátoch a konať v súlade so zmluvami EÚ a s judikatúrou Súdneho dvora. Vzhľadom na nadchádzajúce voľby do Európskeho parlamentu bude Komisia pokračovať v práci zameranej na volebné práva všetkých občanov EÚ a ich demokratickú účasť. Plné uplatňovanie všetkých práv občanov EÚ zostáva pre Komisiu prioritou.

Komisia bude naďalej spolupracovať s ostatnými inštitúciami EÚ, členskými štátmi, miestnymi a regionálnymi orgánmi, občianskou spoločnosťou a so samotnými občanmi s cieľom položiť základy pre úvahy o ďalšej práci v oblasti občianstva EÚ počas nasledujúceho funkčného obdobia Komisie. V roku 2026 Komisia prijme ďalšiu správu o pokroku týkajúcu sa občianstva EÚ a vykonávania opatrení uvedených v tejto správe.